

Odluka Sabora Republike Hrvatske od 8. listopada 1991. - donošenje, odjeci, pravna gledišta

Vukas, Budislav; Tomljenović, Marija; Borbelj, Dean

Source / Izvornik: Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 2022, 59, 699 - 728

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

<https://doi.org/10.31141/zrpf.2022.59.146.699>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:118:433985>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-04**

PRAVRI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Prof. dr. sc. Budislav Vukas, ml.*
Marija Tomljenović, mag. iur.**
Dean Borbelj, mag. iur.***

ODLUKA SABORA REPUBLIKE HRVATSKE OD 8. LISTOPADA 1991. – DONOŠENJE, ODJECI, PRAVNA GLEDIŠTA

UDK: 327 (497.5) „1991“
341.21 (497.5)
DOI: 10.31141/zrpf.2022.59.146.699
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 30. 8. 2022.

*Posvećeno stradaloj i mučenoj djeci u hrvatskom
Domovinskom ratu i bolnom ukrajinskom proljeću 2022.*

Hrvatski je sabor 8. listopada 1991. donio Odluku o prekidu svih državnopravnih odnosa temeljem kojih je RH bila država članica bivše jugoslavenske federacije i proglasio njezinu punu neovisnost. Ova Odluka nije jedinstvena, niti jednoznačna, već je treba proučavati u kontekstu šireg, vrlo specifičnog i, u odnosu na druge primjere, sasvim posebnog ustavnopravnog procesa konstituiranja državne samostalnosti, ali i procesa njezina međunarodnog priznanja. Izuzetna specifičnost odnosa Odluke od 8. listopada 1991. i Ustavne odluke o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske već gotovo 30 godina intrigiraju mnoge pravne teoretičare, ali i povjesničare, pa i političare.

Autori rada nemaju nakanu davati konačan ili imperativan sud o ovim temama, već pridonijeti boljem razumijevanju stavova o ovoj Odluci, stavljajući je u vremenski, povijesni okvir. Oni izlažu i većinu dosadašnjih pravno-doktrinarnih prijedora, gledišta međunarodne i nacionalne judikature, koji ipak idu u prilog tezi kako je 8. listopada 1991. Republika Hrvatska dobila sve oznake međunarodnopravnog subjektiviteta koji je trebalo još međunarodnopravno priznati.

Ključne riječi: *konstituiranje samostalne i suverene Republike Hrvatske 1990. – 1995., država kao subjekt međunarodnog prava, sukcesija države, jugoslavenska kriza, povijest tiska*

1. UVODNE NAPOMENE

Svaka država ima neki datum za koji je posebno vezana, koji čini dio njezina nacionalnog identiteta, memorije, vezan je za ponosne, gorde trenutke njezine

* Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, Hahlić 6, 51000 Rijeka, e-mail: budislav.vukas@pravri.uniri.hr

** doktorandica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Kastavska 7, 51000 Rijeka, e-mail: marija.tomljenovic@student.uniri.hr

*** Maršala Tita 61, 51266 Selce, e-mail: dean.borbelj@gmail.com

povijesti ili uspomene na značajne događaje koji će bitno odrediti sudbinu države – njezin postanak ili neki poseban trenutak, izraz neke vrijednosti koju ta država posebno baštini i slično. Mnoge države, koje znaju za datum neke važne državopravne činjenice, odluke, odluke temeljem koje su proglasile svoju neovisnost upravo u njima nalaze te datume, i često ih i slave kao najvažnije državne blagdane. Posebno su poznati primjeri SAD-a, njegove slavne Deklaracije neovisnosti, a one države koje su nastale nekim od modaliteta suvremenog shvaćanja sukcesije država u međunarodnom pravu, često vrlo precizno poznaju datum trenutka od kada postaju subjekt međunarodnog prava. Iako je hrvatsko iskustvo nešto složenije, uvjetovano specifičnim okolnostima dinamike jugoslavenske krize i sasvim posebnim diplomatskim i vojnim okolnostima te dosta različito od primjera drugih država, napose iz srednjoeuropskog ili istočnoeuropskog kruga država, temeljne odluke Hrvatskog sabora o proglašenju državne suverenosti i neovisnosti ipak su poznate i neosporne.

Važno je na ovom mjestu naglasiti kako hrvatska država ne nastaje u ranim 90-tim godinama prošlog stoljeća, ne samo zbog činjenice postojanja kontinuiteta (kratko i diskontinuiteta) svoje državnosti kroz stoljeća, o čemu je prvi autor ovog rada opsežno pisao.¹ Hrvatska država, uspostavljena u antifašističkim ZAVNOH-ovskim okvirima² opstoji više od četiri desetljeća, i kako je u jednoj javnoj raspravi naznačio prof. Dalibor Čepula, upravo je ta hrvatska država, nakon 1945. najjasniji izraz države i državnosti u čitavoj svojoj povijesti, u smislu modernih kriterija koje naznačuje međunarodno pravo.³ No, Hrvatska je u tom vremenu država-članica jugoslavenske zajednice, njezin se položaj mijenja sustavima ustavnih režima i modelima ustavne zbilje, a na njezinu državnost značajno utječu i temeljne karakteristike – Čepulo će reći – „formativnih odrednica“ tog pravnog i političkog sustava.⁴ Tako će hrvatska država prijeći put od totalitarnog prosovjetskog modela vlasti (iako Ustav NRH iz 1947. snažno afirmira hrvatsku državnost), preko ideoloških obilježja, što bitno umanjuju hrvatsku državnost, a vezani su za ustavne modele od 1953. i 1963., pa sve do gotovo konfederalnog položaja Hrvatske u Jugoslaviji, koji su oblikovali ustavni amandmani kasnih 60-tih i ranih 70-tih i onda Ustav SFRJ i SRH 1974. Tim ustavnim okvirom Socijalistička Republika Hrvatska jest država (definirana tako u gotovo svim ustavima), sa značajnim republičkim

¹ Vukas, Budislav, ml., *Hrvatska državnost – pravno-povijesne prosudbe*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2017.

² Više: Sirotković, Hodimir, „Državopravne značajke odluka ZAVNOH-a pri izgradnji državnosti Hrvatske u drugom svjetskom ratu“, *Časopis za suvremenu povijest*, god. 27., br. 3., Zagreb 1995., str. 507-520.

³ Navedeno je prof. dr. sc. Dalibor Čepulo iznio i obrazložio u raspravi na Znanstvenom skupu: *Trideset godina od stupanja na snagu Zakona o hrvatskom državljanstvu* – organizator: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 8. listopada 2021. – prema sjećanjima prvog autora ovog članka koji je bio sudionikom skupa.

⁴ O navedenom vidi: Čepulo, Dalibor, *Hrvatska pravna povijest u europskom kontekstu – od srednjeg vijeka do suvremenog doba*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 2021., str. 319-328.

opsegom pravnog sustava, čak i segmentima međunarodne osobnosti,⁵ pa je ona 1990. bila suočena ponajprije s imperativima demokratizacije i jačanja državne suverenosti, a u okolnostima urušavanja socijalističkog državno-društvenog sustava i opće destabilizacije jugoslavenske državne zajednice. Osobitu je opasnost u tim procesima svakako predstavljala koncepcija oživljene stare velikosrpske ideje koja će dobiti široku podršku, od intelektualnih prvaka (SANU), predstavnika partijskog vodstva koje se difamantno predstavlja čuvarima jugoslavenske zajednice (gdje spadaju i zloglasna JNA i ostaci tajnih službi i ostalih mreža raspadajućeg ideološkog režima), ali i Srpske pravoslavne crkve.

Počeci ustavne transformacije i demokratizacija, ali i jačanje državne suverenosti odvijaju se u Hrvatskoj relativno brzo, iako zbog naznačenih okolnosti radikalno drugačije od svih srednjoeuropskih država, pa čak, činilo se tada, i država raspadajućeg SSSR-a. Hrvatsko partijsko vodstvo, svjesno svih okolnosti i međunarodnih mijena, raspadanja dotadašnjeg državnog i društvenog sustava, svojim odlukama inicira navedene trendove. Veljački ustavni amandmani iz 1990. stvaraju ustavne pretpostavke demontaže osnovnih principa partijske države i formiranja višestranačja i temelj su normativnog oblikovanja izbornog zakonodavstva i provedbe prvih višestranačkih i demokratskih izbora u Hrvatskoj, u travnju i svibnju. Novoizabrani će demokratski višestranački sabor nakon 30. svibnja 1990.⁶ usvajanjem Srpanjskih ustavnih amandmana⁷ stvoriti pragmatične i najosnovnije crte parlamentarno-demokratskog modela s obilježjima podjele vlasti, ali i ojačavanje državne suverenosti, te trasirati put stvaranju Božićnog ustava. To je prvi demokratski ustav u hrvatskoj povijesti.⁸ Neke su njegove odredbe u provedbi Ustava suspendirane zbog još postojeće jugoslavenske federacije, a značajne su i prijelazne i završne odredbe koje utvrđuju privremeni položaj hrvatske države unutar ustavnog sustava jugoslavenske zajednice. Međutim, ustavni proces prema suverenosti i državnoj nezavisnosti postaje nepovratnim, i općeprihvaćenim, a njegovu dinamiku određuje isključivo i samo složenost jugoslavenske krize, potpuna neizvjesnost i nestabilnost međunarodnih odnosa, i novi oblici velikosrpske politike. Ona već prelazi u otvorenu agresiju protiv Republike Hrvatske.

⁵ O navedenome opsežno: Degan, Vladimir, Đ., *Hrvatska država u međunarodnoj zajednici – razvitak njezine međunarodnopravne osobnosti tijekom povijesti*, Nakladni zavod Globus, Zagreb 2002., str. 178-191.

⁶ O važnosti ove sjednice Hrvatskog sabora, koja se danas u Republici Hrvatskoj obilježuje kao Dan hrvatske državnosti, a o čemu će autori ovog rada dalje raspravljati vidi: Vukas, B., ml., „Zasjedanje prvog višestranačkog hrvatskog sabora (30. svibanj 1990.) – početni impuls dugog putovanja Republike Hrvatske prema Europskoj uniji“, *Zbornik radova Bosna i Hercegovina i euroatlanske integracije – Trenutni izazovi i perspektive*, god. II., br. 2., Tom I., str. 183-218, Bihać, 7. i 8. svibnja, 2014.

⁷ Više: Barić, Sanja; Vukas, Budislav, ml., „Nove koncepcije državne suverenosti i organizacije vlasti u srpanjskim ustavnim amandmanima iz 1990. – uz tridesetu godišnjicu Ustava RH“, *Pravni vjesnik*, god. 36, br. 3-4, 2020., str. 9-24.

⁸ Barić, Sanja; Vukas, Budislav, ml., „Ecce Constitution: In Occasion of the 30th Anniversary of the First Croatian Democratic Constitution“, *Quaderni amministrativi – Periodico di dottrina, giurisprudenza e legislazione del Centro Studi Amministrativi di Torino*, il trimestre 2021., br. 2, god. 2021., str. 5-24.

Priznanje srpskog četničkog pokreta u sudjelovanju u masakru pripadnika hrvatskih policajaca u istočnoj Slavoniji u svibnju 1991. god.,⁹ lažno prikazivanje Republike Hrvatske od strane Vlade Republike Srbije kao države koja provodi teror nad srpskim stanovništvom, namjera srpskog vojnog vrha o izvođenju vojnog udara na Republiku Hrvatsku i konačno etničko čišćenje hrvatskog stanovništva koje postaje obvezatni svakodnevni *modus operandi* Jugoslavenske armije na području Republike Hrvatske, uz dakako, i povijesno pravo hrvatskog naroda da samostalno odluči o svojim državnim i nacionalnim interesima – navelo je predsjednika Republike Hrvatske dr. Franju Tuđmana na odluku o raspisu referendumu o hrvatskoj samostalnosti.¹⁰ Referendum je održan 19. svibnja 1991. god. Prvo referendumsko pitanje, na plavom listiću, glasilo je: „Jeste li za to da Republika Hrvatska, kao suverena i samostalna država, koja jamči kulturnu autonomiju i sva građanska prava Srbima i pripadnicima drugih nacionalnosti u Hrvatskoj, može stupiti u savez suverenih država s drugim republikama (prema prijedlogu Republike Hrvatske i Republike Slovenije za rješenje državne krize SFRJ)? Drugo referendumsko pitanje, na crvenom listiću, odnosilo se na „ostanak Republike Hrvatske u Jugoslaviji kao jedinstvenoj saveznoj državi (prema prijedlogu Republike Srbije i Socijalističke Republike Crne Gore za rješenje državne krize u SFRJ).“¹¹ Od ukupnog broja 3.652.225 svih glasača s biračkim pravom glasa, na referendum je izašlo 3.051.881 glasača ili 83,56 %, od kojih je 93,24 % potvrdno odgovorilo na prvo referendumsko pitanje, dok je na drugo, 92,18 % glasača bilo protiv ostanka Republike Hrvatske u Jugoslaviji kao jedinstvenoj saveznoj državi. Sukladno volji građana iskazanoj na referendumu, Hrvatski sabor 25. lipnja 1991. god. donosi Ustavnu odluku o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske, Deklaraciju o proglašenju suverene i samostalne Republike Hrvatske te Odluku o raskidu državnopravne sveze s ostalim republikama i pokrajinama SFRJ koju je Hrvatski sabor usvojio 8. listopada 1991. god.¹²

2. USTAVNA ODLUKA O SUVERENOSTI I SAMOSTALNOSTI REPUBLIKE HRVATSKE

Ustavna odluka o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske proglašena je 25. lipnja 1991. god. Njome je u točki 1., na temelju čl. 140. st. 1. Ustava RH, Hrvatski sabor Republiku Hrvatsku proglasio suverenom i samostalnom državom. Sukladno točki 2. koja se nadovezuje na točku 1., Republika će Hrvatska pokrenuti postupak

⁹ Srpski pobunjenici kod Borova Sela ubili su 14 pripadnika MUP-a, dok su 23 ranjena. Kasnije, 28. svibnja 1991. god., za taj masakr osumnjičeno je 40 osoba.

¹⁰ Bilić, Ivan, „Kronologija raspada SFRJ i stvaranje Republike Hrvatske do 15. siječnja 1992.“, *National security and the future*, vol. 6, br. 1-2.(2005), str. 73-184, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/18568> (20. 11. 2021.), str. 120-123.

¹¹ Hrvatski Sabor, dostupno na <https://www.sabor.hr/hr/o-saboru/povijest-saborovanja/vazni-datumi/19-svibnja-referendum-o-hrvatskoj-samostalnosti> (20. 11. 2021.).

¹² Hrvatski Sabor, dostupno na <https://www.sabor.hr/hr/o-saboru/povijest-saborovanja/vazni-datumi/19-svibnja-referendum-o-hrvatskoj-samostalnosti> (20. 11. 2021.).

razdruživanja od drugih republika i SFRJ, kao i postupak kojim činom bi postala međunarodno priznata država. Po pitanju međunarodnih ugovora koje je sklopila i kojima je pristupila SFRJ, točkom 3. odlučeno je kako će se potpisani i ratificirani međunarodni ugovori nastaviti primjenjivati u Republici Hrvatskoj, ali pod uvjetom da nisu u suprotnosti s Ustavom i pravnim poretkom Republike Hrvatske, a sve sukladno odredbama međunarodnog prava o sukcesiji država u pogledu ugovora. Točkom 4. propisano je kako su u Republici Hrvatskoj na snazi zakoni koje je donio Sabor RH, međutim i oni savezni propisi koji nisu stavljeni izvan snage, ali samo do okončanja razdruživanja. Istom točkom, sva prava i obveze koje su Ustavom RH i Ustavom SFRJ bile prenesene na tijela SFRJ, preuzet će Republika Hrvatska, a postupak njihova preuzimanja uredit će se Ustavnim zakonom. Sukladno načelu međunarodnog prava *uti possidetis* (lat., kako posjedujete), točkom 5. definirano je i opće načelo o pitanju o državnoj granici Republike Hrvatske. Sukladno navedenom načelu, koje prema stajalištima dominantne doktrine međunarodnog prava ima status načela općeg običajnog međunarodnog prava, državne granice Republike Hrvatske jesu međunarodno priznate državne granice dotadašnje SFRJ u dijelu u kojem se odnose na Republiku Hrvatsku, te granice između Republike Hrvatske i Republike Slovenije, Bosne i Hercegovine, Srbije i Crne Gore u okviru ustavnog poretka dotadašnje SFRJ.¹³ Točkom 6., a sukladno načelima Pariške povelje, Hrvatski sabor predstavlja državljanima Republike Hrvatske najviše vrednote jednog društva, a to su temeljna ljudska prava i slobode čovjeka i građanina, demokratski poredak, vladavinu prava i ostale najviše ustavne vrijednosti, sukladne s onima koje su dio i međunarodnog pravnog poretka.¹⁴ Što proizlazi iz takve povijesne, ali i hrabre odluke Hrvatskog sabora? Nije sporno da je ovdje riječ o aktu koji je donio Sabor RH kojim on zasniva, mijenja, ali isto tako i ukida državopravni odnos s ostalim republikama i SFRJ., na što ima pravo prema temeljnim ustavnim načelima jugoslavenske federacije i njezina poretka. Prema tome, Ustavna odluka o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske konstitutivni je akt kojim je proglašena Republika Hrvatska kao samostalna i suverena država iz kojeg ne proizlazi samo volja naroda izražena na referendumu od 19. svibnja 1991. god., već i težnja za ostvarenjem državne neovisnosti, proistekla iz duge tradicije kontinuiteta hrvatske državnosti, za koju postoje precizni pravni argumenti, a napose iz bogate političke i misaone tradicije koja je stoljećima raspravljala o hrvatskoj samostalnosti, ili nekom boljem položaju za hrvatski narod u konkretnom povijesnom trenutku.

¹³ Ovo iznimno važno načelo bit će priznato i kasnijim odlukama Badinterova arbitražnog povjerenstva, slomivši gledišta i argumente srbijanske vlade o etničkim kriterijima razgraničenja. O važnosti ovog načela kao načela općeg običajnog prava opsežno argumentira i hrvatska pravna doktrina. Vidi, primjerice: Crnić, Grotić, Vesna, „Načelo *uti possidetis* u međunarodnom pravu“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 16., (1995.), str. 296-308; Seršić, Maja, „Načelo „*uti possidetis*“ u međunarodnom pravu“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, br. 53, (2003.), 2, str. 309-324.

¹⁴ Ustavna odluka o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 31/1991. (dalje u tekstu: Ustavna odluka).

3. DEKLARACIJA O PROGLAŠENJU SUVERENE I SAMOSTALNE REPUBLIKE HRVATSKE

Deklaracijom o proglašenju suverene i samostalne Republike Hrvatske, Hrvatski je sabor istog dana, 25. lipnja 1991. deklarirao, odnosno utvrdio, potvrdio postojanje suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske u prethodno donesenoj Ustavnoj odluci, prema tome, ovom Deklaracijom Sabor RH proglasio je svaku točku Ustavne odluke donesene netom prije Deklaracije. Deklaracija opsežnije obrazlaže i povijesno-pravno tumači argumente Odluke o proglašenju suverene i samostalne Republike Hrvatske. Valja izdvojiti i važne argumente vezane za ustrajnost i stoljetno postojanje Hrvatskog sabora i predanost hrvatskog naroda za očuvanje svoje samobitnosti i suverenosti, što hrvatski narod čini „jednim od najstarijih državotvornih povijesnih naroda Europe.“¹⁵ Treba dodati kako se vrlo često, ne samo u široj javnosti, nego i u relevantnim političkim, pa i znanstvenim krugovima navodi kako je hrvatska suverenost i samostalnost proglašena ovom ustavnom deklaracijom, što nikako ne može biti točno. Hrvatska suverenost i samostalnost, dakle, nije proglašena Ustavom, već posebnom ustavnom odlukom, temeljenoj na ustavnim osnovama koje smo naveli, a ova Deklaracija tek obrazlaže, tumači i argumentira ustavna načela koja propisuje Ustavna odluka.

4. BRIJUNSKA DEKLARACIJA

Odluka o „moratoriju“, odnosno, odgoda o proglašenju samostalnosti Republike Hrvatske, u roku od tri mjeseca, donesena je 8. srpnja 1991. god. Agresijom JNA na Republiku Sloveniju otpočinju posredničke misije EEZ-a s ciljem sprečavanja ratnih sukoba na jugoslavenskom prostoru. Na poticaj posredničke misije Europske zajednice, a u okolnostima nepredvidljivosti odluka jugoslavenskih saveznih organa i vojske, na Brijunima su održani pregovori čiji će rezultat biti tzv. Brijunska deklaracija. Predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman na sastanku na Brijunima bio je domaćin, dok srbijanski predsjednik Milošević, drsko podcjenjujući ozbiljnost situacije, čak nije niti nazočio navedenoj mirovnoj inicijativi. Srbija je ipak imala neke predstavnike, a u pregovorima su sudjelovali i savezni premijer Ante Marković, ministar vanjskih poslova Budimir Lončar, viceadmiral Stane Brovet i većina članova Predsjedništva SFRJ. Brijunskom deklaracijom okončan je „desetodnevni rat“ u Sloveniji,¹⁶ a Republika Hrvatska pristaje izjaviti odgodu primjene odluka o suverenosti i samostalnosti na tri mjeseca, nadajući se mirnom razdruživanju i rješavanju državne krize. Međutim, Srbiji je ovaj „moratorij“ poslužio za vojno pregrupiranje i otvorenu agresiju usmjerenu

¹⁵ Deklaracija o proglašenju suverene i samostalne Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 31/1991. (dalje u tekstu: Deklaracija).

¹⁶ Povijest, dostupno na: <https://povijest.hr/nadanasnjidan/brijunska-deklaracija-tromjesečna-odgoda-proglasenja-neovisnosti-rh-1991/> (20. 11. 2021.). Povijesni kontekst u kojemu je donesena ova Odluka bit će dodatno izložen u poglavlju o Odjecima Odluke.

sada samo protiv Republike Hrvatske. Vrijeme je to u kojem srbijanski i crnogorski agresor nastupa s otvorenih pozicija, koji pored svojih dobro pripremanih ratnih strateških ciljeva, značajno krši međunarodno pravo, čineći mnoge zločine prema civilnom stanovništvu. A dan prije isteka roka od tri mjeseca, Jugoslavenska armija napala je i Banske dvore u Zagrebu, što je samo potvrdilo sumnje hrvatskog naroda kako Srbija na čelu s Miloševićem, ako već ne uspije likvidirati demokratski izabrano državno vodstvo i osujetiti odluke koje je ono definiralo, barem želi zauzeti područje Republike Hrvatske sa srbijanskom etničkom većinom ne bi li stvorila Veliku Srbiju.¹⁷ Vrijeme je to kulminacije krize koja je vrlo lako mogla biti okončana slomom svih obrana teritorija RH, ali i njezina opstanka kao demokratske države. Istekom roka „moratorija“, Sabor Republike Hrvatske je 8. listopada 1991. god. donio povijesnu odluku za Republiku Hrvatsku, proglasio je potpuno državno konstituiranje neovisne Republike Hrvatske i raskid državnopravnih odnosa s jugoslavenskim republikama i SFRJ.

5. DONOŠENJE POVIJESNE ODLUKE HRVATSKOGA SABORA OD 8. LISTOPADA 1991. GOD.

U podrumu zgrade Ine u Zagrebu, nakon isteka tromjesečnog „moratorija“, zbog novih mogućih napada Jugoslavenske armije na sabornicu u Gornjem gradu u Zagrebu, Hrvatski je sabor na 19. zajedničkoj sjednici svih vijeća Sabora Republike Hrvatske usvojio Odluku o raskidu državno-pravnih sveza na temelju kojih je Republika Hrvatska zajedno s drugim republikama i pokrajinama tvorila dosadašnju SFRJ.¹⁸ Kako ćemo se u radu vraćati pojedinim njezinim stavcima, Odluku citiramo u cijelosti:

- „U skladu sa neotuđivim pravom Republike Hrvatske na samoodređenje,
- polazeći od volje građana Republike Hrvatske iskazane na referendumu od 19. svibnja 1991. godine,
 - polazeći od Ustavne odluke o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske i Deklaracije o uspostavi samostalne i suverene Republike Hrvatske, koju je Sabor Republike Hrvatske donio na sjednici od 25. lipnja 1991. godine,
 - utvrđujući da je tromjesečni rok o odgodi primjene Ustavne odluke koji je određen Brijunskom deklaracijom istekao 7. listopada 1991. godine,
 - utvrđujući da su u roku utvrđenom Brijunskom deklaracijom pojačane agresivne akcije, tzv. JNA i srpskih terorista, na gradove i sela, da su bezobzirno uništavane bolnice, škole, crkve, kulturni spomenici i drugi civilni objekti, što je kulminiralo čak napadanjem i bombardiranjem povijesne jezgre Zagreba pri čemu su oštećene i zgrade Rezidencije Predsjednika Republike, Vlade i

¹⁷ Smerdel, Branko, *Ustavno uređenje europske Hrvatske*, Zagreb, Narodne novine, 2013., str. 263.

¹⁸ *Izvjешća Hrvatskoga sabora* – broj 45 – 22. 10. 1991. god., str. 23.

Hrvatskog sabora u vrijeme zasjedanja, sa pokušajem atentata na Predsjednika Republike,

- utvrđujući da Jugoslavija kao državna zajednica više ne postoji, Sabor Republike Hrvatske na zajedničkoj sjednici svih vijeća održanoj 8. listopada 1991. godine, donosi

ODLUKU

1. Republika Hrvatska od dana 8. listopada 1991. godine raskida državno-pravne sveze na temelju kojih je zajedno sa ostalim republikama i pokrajinama tvorila dosadašnju SFRJ,
2. Republika Hrvatska odriče legitimitet i legalitet svim tijelima dosadašnje federacije – SFRJ,
3. Republika Hrvatska ne priznaje valjanim niti jedan pravni akt bilo kojeg tijela koje nastupa u ime bivše federacije – SFRJ,
4. Republika Hrvatska priznaje samostalnost i suverenost ostalih republika bivše SFRJ, na temelju načela uzajamnosti i spremna je s onim republikama s kojima nije u oružanom sukobu uspostaviti, održavati i razvijati prijateljske, političke, gospodarske, kulturne i druge odnose,
5. Republika Hrvatska kao suverena i samostalna država, jamčeći i osiguravajući temeljna prava čovjeka i nacionalnih manjina, zajamčenih izričito Općom deklaracijom Ujedinjenih naroda, Završnim aktom Helsinške konferencije, dokumentima KESS-a i Pariškom poveljom u sklopu europskih integracijskih tijekova, pripravna je ulaziti u međudržavne i međuregionalne asocijacije s drugim demokratskim državama,
6. Republika Hrvatska nastavit će postupak utvrđivanja međusobnih prava i obveza u odnosu na ostale republike bivše SFRJ i u odnosu na bivšu federaciju,
7. Ova odluka stupa na snagu u trenutku njezina donošenja.¹⁹

Sukladno tekstu Odluke, može se već inicijalno zaključiti kako je Hrvatski sabor njome potvrdio Ustavnu odluku od 25. lipnja 1991. god. Za hrvatski narod ona predstavlja početak nove budućnosti kojom je učvršćena već proglašena suverenost i neovisnost Republike Hrvatske.

U svom uvodnom izlaganju, tadašnji hrvatski premijer dr. Franjo Gregurić pozvao je sve zastupnike da zajednički utvrde odluke Sabora RH, prema kojima je Hrvatska suverena i samostalna država. Predsjednik Sabora dr. Žarko Domljan ističe: „U Jugoslaviji je izvršen vojnodržavni puč, a Hrvatskoj i svemu što je hrvatsko najavljen je rat, rat do istrebljenja“,²⁰ rat koji Hrvatska nije htjela²¹ niti ga je ičim izazvala.

¹⁹ Odluka, Narodne novine, br. 53/1991.

²⁰ Izvješća, *op. cit.*, str. 4.

²¹ Upravo je ovaj izraz akademik Davorin Rudolf, tada na dužnosti ministra pomorstva, uporabio kao naslov za svoje djelo, koje svojim sadržajem i stručnošću daleko nadilazi klasični memoarski tekst, iako ono sadrži i takve elemente. Valja znati da je ak. Rudolf bio ministar inozemnih poslova u Drugoj hrvatskoj demokratskoj vladi, stupivši na dužnost u ožujku 1991., pa ova knjiga sadrži i njegove korisne izvore i promišljanja, koja su relevantna i za razdoblje o kojemu pišemo u ovom radu: Vidi: Rudolf, D., *Rat koji nismo htjeli – Hrvatska 1991.*, Nakladni zavod Globus, Zagreb 1999.

Nadalje, dr. Franjo Gregurić nastavlja sa svojim govorom: „Poštovani gospodine predsjedniče, štovane dame i gospodo zastupnici hrvatskog Sabora! Vlada danas broji 67. dan svojega kratkog mandata i ja bih izlaganje započeo od povijesnog zasjedanja ovoga visokog doma kada su donesene odluke o uspostavi suverene i samostalne Republike Hrvatske. Tim odlukama započeo je proces razdruživanja od drugih republika i Jugoslavije na temelju neotuđivog, nepotrošivog, nedjeljivog i neprenosivog prava hrvatskog naroda na samoodređenje, uključujući i pravo na razdruživanje i udruživanje sa drugim državama i narodima. Tako smo započeli uporne i intenzivne aktivnosti za međunarodno pravno priznanje Hrvatske kao samostalnog, punopravnog člana međunarodne zajednice.“

Kako je u svjetsku i europsku javnost, sporo, ali konačno doprla istina da se ovakvo ratno stanje nikako ne može nazivati građanskim ratom, Hrvatska je 2. rujna 1991. god. potpisala Sporazum o prekidu vatre i Memorandum o proširenju promatračkih aktivnosti na Republiku Hrvatsku te je započela sa sudjelovanjem na Mirovnoj konferenciji u Haagu.²² Srbija i tzv. Jugoslavenska armija nisu shvatile svoje preuzete obveze iz navedenih akata, pa su već idući dan nakon potpisivanja Sporazuma i Memoranduma počinile još jedan strašan masakr civila, ovoga puta u selu Berku i u Petrinji. Premijer je u tom smislu naveo: „Vlada je 13. rujna 1991. god. predložila mjere za suzbijanje agresije, pa su donesene uredbe o isključivanju struje, vode i telefona, te obustavi opskrbe jedinica okupatorske Armije hranom i energentima. Vlada je uputila proglas vojnicima, oficirima i vojnim ustanovama da se stave na raspolaganje legalnim organima Republike Hrvatske. Obrana Republike Hrvatske, zahvaljujući poduzetim mjerama, tijekom rujna oslobađa znatan broj gradova i naseljenih mjesta...“²³ Tijekom rasprave, dr. Franjo Gregurić poziva na prihvaćanje prijedloga o uspostavljanju diplomatskih odnosa Hrvatske i Slovenije i na važnost suradnje s Bosnom i Hercegovinom: „S Bosnom i Hercegovinom vezuje nas niz sasvim konkretnih, političkih, gospodarskih, prometnih i drugih interesa...“²⁴ Potom je opet ukazao na značaj Brijunske deklaracije i uvođenja još jednog dodatnog moratorija. „Promatrano današnjim mjerilima, teško je dati jednoznačan odgovor na pitanje da li je uopće trebala Brijunska deklaracija. Jednu činjenicu ipak ne treba ispustiti iz vida. Tim dokumentom započeo je proces internacionalizacije jugoslavenske krize. Odgovor na drugo pitanje – treba li nam uopće ponovno moratorij – jednostavan je. Ne postoji ni politički, ni vojni, ni gospodarski, ni institucionalni, niti bilo koji drugi razlog zbog kojeg bi Hrvatska trebala pristati na produženje moratorija. Dokazali smo svijetu, Europi i sebi samima, da možemo poštovati preuzete obaveze pa i pod cijenu golemih stradanja. Pokazano je da unutar bivše Jugoslavije nema sposobnosti i spremnosti da se rješenja traže na način predviđen Brijunskom deklaracijom, dakle mirno i demokratski. Iskazali smo mogućnost, odvažnost i sposobnost da trpimo i najteže udarce kako bismo

²² Vidi opsežno: Dagen, Tomislav, *Pravopolitički mehanizmi za sprječavanje sukoba i postizanje mira na prostoru bivše Jugoslavije 1990. – 1995.*, doktorska disertacija, Doktorska škola Sveučilišta J. J. Strossmayer u Osijeku, Osijek 2018.

²³ Izvješća, *op. cit.*, str. 7.

²⁴ *Ibid.*, str. 10.

obranili slobodu i demokraciju Hrvatske. Zbog toga vas, dame i gospodo, pozivam da zajednički konstatiramo da je moratorij prošlost, i da od danas vrijede odluke Sabora po kojima je Hrvatska suverena i samostalna država.²⁵

Prvu skicu zaključka, nakon što su svi zastupnici konstatirali da je Hrvatska suverena i samostalna država, pročitao je potpredsjednik Sabora Vladimir Šeks: „Temeljem članka 140. stavka 1. Ustava Republike Hrvatske u skladu s neotuđivim pravom Republike Hrvatske na samoodređenje, polazeći od volje građana Republike Hrvatske izražene na referendumu od 19. svibnja 1991. godine, polazeći od ustavne odluke o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske i deklaracije o uspostavi samostalne i suverene Republike Hrvatske, koje je donio Sabor Republike Hrvatske na sjednici 25. lipnja 1991. godine, utvrđujući da je tromjesečni rok o odgodi primjene ustavne odluke koji je određen Brijunskom deklaracijom istekao 7. listopada 1991. godine, utvrđujući da su u roku utvrđenom Brijunskom deklaracijom pojačane agresivne akcije tzv. JNA i srpskih terorista na gradove i sela, da su bezobzirno uništavane bolnice, škole, crkve, kulturni spomenici i drugi civilni objekti, što je kulminiralo čak napadanjem i bombardiranjem povijesne jezgre Zagreba i Banskih dvora, bombardiranjem rezidencije predsjednika republike i hrvatskog Sabora i Vlade za vrijeme njihova zasjedanja, i posebno utvrđujući da su sva tijela dosadašnje SFRJ izgubila legitimitet i da ne funkcioniraju, čime je dosadašnja SFRJ izgubila bitne značajke postojanja, Sabor Republike Hrvatske na svojoj zajedničkoj sjednici, održanoj 8. listopada 1991. godine, donosi sljedeću odluku: 1. Republika Hrvatska kao samostalna i suverena država raskida sve državno-pravne sveze sa dosadašnjom SFRJ. Pravni poredak dosadašnje SFRJ prestaje vrijediti na cijelom teritoriju Republike Hrvatske. Republika Hrvatska poziva Srbiju, Crnu Goru i tzv. JNA da bezodvlačno prestanu sa agresivnim ratom protiv Republike Hrvatske. Sabor Republike Hrvatske poziva Republiku Bosnu i Hercegovinu da ne dopusti korištenje svoga teritorija za rat protiv Republike Hrvatske. Takozvana JNA proglašava se agresorskom i okupatorskom vojskom i mora bez odlaganja napustiti dijelove teritorija Republike Hrvatske koje je privremeno zaposjela. Pozivaju se sve države, posebice članice Organizacije ujedinjenih naroda i Europske zajednice da priznaju Republiku Hrvatsku. Republika Hrvatska prihvaća načela i odredbe povelje Ujedinjenih naroda, završnog akta konferencije iz Helsinkija, dokumenata KESS-a i Pariške povelje za novu Europu. U skladu s pravilima međunarodnog prava, Republika Hrvatska se obvezuje prema drugim državama i organizacijama da će u cijelosti poštivati prava i obveze dosadašnje SFRJ u dijelu koji se odnosi na

²⁵ *Loc. cit.*; Valja napomenuti kako je u kolovozu 1991. na inicijativu Predsjednika Republike osnovana „Vlada demokratskog jedinstva“, jedan od simbola hrvatske obrane za nacionalni opstanak i općeg demokratskog i nacionalnog konsenzusa. Ovaj parlamentarno-demokratski institut odraz je visoke političke kulture, koji pokazuje da se Hrvatska u to vrijeme profilirala kao značajno, pa i zrelo demokratsko društvo, i to u najtežim okolnostima. Sagledavajući ovaj jedan od najizvršnijih fenomena u čitavoj vrlo kompleksnoj hrvatskoj političkoj povijesti, važnost kratkotrajnog rada ove Vlade još je i veći, ako razmatramo neke procese u kasnijim desetljećima razvitka hrvatske političke kulture, pa i fenomene kojima svjedočimo nakon 2020. godine. O navedenom postoje mnoga svjedočanstva, a mi ovdje izdvajamo: Gregurić, Franjo, *Vlada demokratskog jedinstva – istina u Vukovaru i škola demokracije u Hrvatskoj*, Školska knjiga, Zagreb 2017.

Republiku Hrvatsku. Republika Hrvatska nastavit će sudjelovati u radu Konferencije o Jugoslaviji u Haagu, koja se održava u organizaciji država članica Europske zajednice.²⁶

Usljedi je pojedinačna rasprava saborskih zastupnika. Izrazita dramatičnost vremena, označenog lošim i tragičnim događajima, potpuno nerazumijevanje hrvatskih zahtjeva od ključnih čimbenika međunarodne zajednice, presudnih i najvažnijih subjekata međunarodnih odnosa, koji su se baš u to doba bitno mijenjali i sužavali manevarski prostor podržavanja jedne male države s njima nejasnim zahtjevima, svakako su raspravu činili emotivnom, ali i u argumentacijskom pogledu heterogenom. Dinamiku rasprave uvjetuju i ratne tragedije, ratni zločini i drska srbijanska vanjskopolitička strategija, koja tada još ima nešto širi manevarski prostor, koja izaziva duboku zabrinutost i nezadovoljstvo svih hrvatskih političkih aktera. Rasprava sadrži i vrlo kvalitetne i posebno prihvatljive argumente i u načelu izražava potpune konsenzuse u temeljnim pitanjima o sadržaju ove Odluke.

Šime Đodan (DPV, HDZ, Kaštela²⁷) smatrao je pročitani zaključak „opasnim presedanom“ kojim se krši procedura, smatrajući da se njime sugerira Saboru kakve će zaključke usvojiti. Božidar Vučetić (VUR,²⁸ SDP, Varaždin III.) obavijestio je zastupnike o izvršenom atentatu na zastupnika mr. Ivana Kovača u Varaždinu te je zatražio provođenje istrage i kažnjavanje krivca. Po pitanju moratorija, izjasnio se kako ga je potrebno odmah prekinuti. Ivo Jelić (VUR, HNS, Dubrovnik) opovrgava sve tvrdnje, bolje rečeno laži koje širi srpski politički vrh kako Jugoslavenska armija u Dubrovniku brani srpski narod, dok im je stvarni cilj bio predaja Dubrovnika i istjerivanje i klanje hrvatskog naroda. Davor Aras (VOS, HDZ, Zadar) predložio je primjenu čl. 135. Ustava Republike Hrvatske temeljem kojeg će se neopozivo proglasiti odcjepljenje Republike Hrvatske. Drago Ereš (DPV, HDZ, Vinkovci I.) ukazao je na ratno stanje u Vinkovcima i Vukovaru koje je pod svakodnevnom opsadom mina i raketa još od rujna, dakle, još jednom u nizu potvrđena činjenica kako potpisana obveza o primirju za Srbiju apsolutno ne znači ništa. Marija Bajt (DPV, HDZ, Slavonska Požega) drži kako je Hrvatskoj potreban general u svojstvu osobe predsjednika koji će osloboditi Republiku Hrvatsku. Stjepan Sulimanac (DPV, HDZ, Đurđevac) primirje smatra običnom prijevaram. Branko Cep (VOS, HDZ, Varaždin) apelira na Pokret majki za mir Bedem ljubavi da se donese odluka o povratku svih vojnika koji se nalaze u drugim republikama na odsluženju vojnog roka. Nedjeljko Mihanović, koji će 1994. godine postati i predsjednikom Sabora (VOS, HDZ, Zagreb – Medveščak) srpsku agresiju nad hrvatskim narodom smatra genocidom, ukazujući kako srpski vojni vrh postupa jednako kao nekada Hitler,

²⁶ *Ibid.*, str. 11.

²⁷ Izvješća Hrvatskog sabora navode izbornu jedinicu gdje je zastupnik izabran, prema tadašnjem izbornom zakonodavstvu, koje je bilo karakterizirano posebnim varijantama većinskog izbornog modela.

²⁸ Sabor zasjeda u modelu zajedničkih sjednica, ali je još uvijek ustrojen prema socijalističkom ustavnom okviru u skladu s Ustavom SRH iz 1974. njegovim amandmanima i Poslovníkom Sabora, a prema čl. 6. Ustavnog zakona za provedbu Ustava RH, NN.,56/90. Tako se kratice iz Izvješća Hrvatskoga sabora odnose na još postojeće VUR – Vijeće udruženog rada, VOS – Vijeće općina i DPV – Društveno-političko vijeće.

potpisivanjem mirovnih ugovora kojih se ne žele pridržavati. Upozorava i na teška kršenja normi međunarodnog ratnog prava. Dr. Ivić Pašalić (DPV, HDZ, Ivanec) izrazio je nezadovoljstvo u odnosu na Hrvatski sabor zbog neodržavanja sjednica u trajanju od dva mjeseca, posebice zbog rata koji se vodi protiv Hrvatske i hrvatskog naroda i svih ugroženih područja u Hrvatskoj koja je okupirala Jugoslavenska armija. Nadalje smatra kako obrana Republike Hrvatske mora biti daleko bolje organizirana kako bi se Hrvatska uspjela obraniti od okupatora. Pašalić u svom govoru traži od Sabora da odmah donese odluku o konstituiranju hrvatske neovisnosti, neovisno o stavu zapadnih država čija gledišta smatra licemjernima. Ivan Juroš (VUR, HDZ, Vukovar II.) apelira kako treba zatražiti pomoć međunarodnih humanitarnih organizacija radi izvlačenja žena i djece iz okupiranih područja Republike Hrvatske. Također ukazuje na važnost kontinuiranog zasjedanja Hrvatskog Sabora. Vice Vukojević (DPV, HDZ, Novi Zagreb II.), na prijedlog zastupnika Davora Arasa o odcjepljenju Republike Hrvatske od SFRJ, iznosi repliku kojom navodi da Jugoslavija više kao državopravni subjekt ne postoji, odnosno, kako je Jugoslavija nastala dogovorno između republika koje su je sačinjavale, pa prema tome, nije niti imala izvorni suverenitet, stoga se Hrvatska može od Jugoslavije jedino razdružiti, ali nikako odcijepiti, što je, između ostalog, regulirano i Ustavom. Vukojevićev je istup u potpunosti točan i pravno vrlo precizan. Dr. Vjekoslav Jezbec (VOS, HDZ, Čakovec) podupire opću mobilizaciju i agresivniji pristup u obrani Republike Hrvatske od agresora, ali isto tako zahtijeva i rješavanje pitanja monetarne suverenosti i uvođenje hrvatskog novca. Miroslav Čiček (VOS, HDZ, Našice) vjeruje u pobjedu Republike Hrvatske u Domovinskom ratu koji joj je nametnut. Također se osvrnuo i na ovlasti predsjednika dr. Franje Tuđmana za koje smatra da su preširoke, ali ipak u budućnosti, iako od njih ne strahuje, trebale bi se smanjiti. Po pitanju MUP-a, Zbora narodne garde i odreda Narodne zaštite, smatra kako se njihove akcije trebaju što učinkovitije sinkronizirati, a naglasak u daljnjem svom govoru stavlja na čišćenje Slavonije od četnika. Također se zalaže za opću mobilizaciju. Josip Pankreć (VUR, HSS, Zagreb), koji će se profilirati u vrlo poznatog i cijenjenog saborskog tribuna u kasnijim godinama, i sada promišlja o pitanjima hrvatskog sela. On zastupnike i Vladu smatra odgovornima zbog tereta prouzročenih ratom koje seljaci nose na svojim leđima. Navodi kako je bilo nepotrebno metalurške tvrtke tjerati u stečaj, umjesto toga trebalo je reorganizirati njihovu djelatnost u proizvodnju oružja. Damir Mejovšek (VUR, HDZ, Zagreb-Centar V.) predlaže smrtnu kaznu za teroriste i, kako ističe, prestati pisati peticije, uredbе i žalbe Europi dok istovremeno teče hrvatska „dječjačka“ krv za obranu od okupatora. Dalje se zalaže za vraćanje pune zakonodavne vlasti Saboru Republike Hrvatske. Stjepan Zetović (VUR, HDZ, Valpovo) svoje zamjerke iznosi zbog pasivnog vođenja rata, smatra da se rat treba voditi mnogo ozbiljnije, odnosno, iz jednog jedinstvenog stožera. Također iznosi zanimljivost kako u knjizi za četvrti razred osnovne škole „Moja domovina“, na karti Republike Hrvatske nedostaje Baranja, točnije, izbrisana je iz karte, što smatra neprihvatljivim, ali i pozivom na otimanje teritorija Hrvatske. Berislav Ličina (DPV, SDP, Petrinja) obraća se Vladi sa zahtjevom pronalaska zarobljenika i mogućnosti stupanja u kontakt s njima. Za razliku od većine zastupnika, smatra

kako je „muratorij“ bio koristan jer je na taj način čitavom svijetu pokazano kako je Hrvatska spremna svoje probleme rješavati na demokratski način, a istovremeno je i dokazano kako je Hrvatska lovina, a ne lovac. Daje punu podršku Vladi u dovršetku razdruživanja Hrvatske od SFRJ. I Kazimir Sviben (VOS, HDZ, Zlatar Bistrica) podržava Vladu i prijedlog podpredsjednika Sabora Vladimira Šeksa te poziva sve zastupnike na slogu. I njegov stav prema Europi vrlo je kritičan, navodeći da je službena Europa izdala Hrvatsku i da nakon raskida državnopravnih veza Hrvatske s Mađarskom i Austrijom 1918. godine nitko nije osporio Hrvatskoj samostalnost, pa bi tako trebalo biti i sada, priznati potpunu samostalnost Republike Hrvatske. Petar Bošnjaković (VUR, SDP, Vukovar) osvrnuo se na teško stanje koje je zadesilo Vukovar, na njegovu potpunu blokadu i nemogućnost dostave hrane, lijekova i tehnike za obranu. Ističe hrabrost hrvatskih branitelja iz svih krajeva Hrvatske koji su branili Grad Heroja te apelira na Sabor i Vladu da se pokuša organizirati proboj blokada Vukovara i da se u grad Vukovar pozovu i strani novinari kako bi se saznala potpuna istina o tome tko je u ovome ratu agresor, a tko je doveden u stanje nužne obrane. Ivan Halas (VUR, HDZ, Osijek III.) u potpunosti podržava predsjednika dr. Franju Tuđmana i ratnu proizvodnju u kojoj je potrebno odrediti ciljeve. Dalje navodi sudbinu Hrvatske, koja se mora odvijati na ratištima i pridružuje se prijedlogu opće mobilizacije. Dragutin Žic (VUR, izvanstranački, Krk) zalaže se za nužnost mirotvorne politike Vrhovništva²⁹ i obvezu pružanja sve potrebne pomoći gradovima i ostalim mjestima u hrani i lijekovima. Alojz Markač (DPV, HDZ, Varaždin II.) uvjeren je kako diplomacijom neće biti moguće riješiti probleme. Ivan Šimunović (VUR, HDZ, Zagreb-Čnomerec I.) izražava svoj zahtjev prema moratoriju, smatrajući da ga više nije potrebno produljivati, već je potrebno ozbiljno pristupiti odluci o osamostaljenju Republike Hrvatske.³⁰

Po završetku rasprave, dr. Franjo Gregurić osvrnuo se na izražena gledišta, smatrajući kako opća mobilizacija nije potrebna, već je dovoljna djelomična mobilizacija u mjeri u kojoj se hrvatsko stanovništvo može naoružati, opremiti i poslati na ratišta. Cilj je postavljen, a to je oslobođenje Hrvatske i to što prije, ratuje se na čitavom teritoriju Republike Hrvatske te je isto tako potrebno razmišljati i o političkom suživotu sa Srbima na području Hrvatske, a ne uz pomoć sile istjerati ih, uz napomenu kako trebaju odgovarati isključivo odgovorni za počinjenje terora ili drugih kaznenih djela, dok s ostalima treba graditi prijateljstvo. Ivan Milas, zamjenik ministra obrane, smatra kako se ratna proizvodnja treba odvijati u Hrvatskoj, ali isto tako valja iskoristiti i hrvatsko gospodarstvo po pitanju osiguranja hrane, odjeće i obuće. Nadalje, Milas odgovara: „U vezi s pitanjem majki vojnika, u novom zakonu o izmjeni i dopuni Zakona o obrani predviđa se da se od trenutka usvajanja zakona u roku od 8 dana naši vojnici u tzv. JNA trebaju vratiti kući ili će

²⁹ Ovaj izraz u vremenu stvaranja hrvatske države pomalo je neprecizno i netočno podrazumijevao skupni pojam za sve čelne dužnosnike države, a predsjednik Republike Hrvatske imao je, sukladno ustavnoj poziciji glavnog zapovjednika HV-a, i položaj Vrhovnika. Inače u hrvatskom pravnom nazivlju, neovisno o njegovim promjenama nakon 1990., ovaj pojam označuje suverenost. Na to upućuje i ak. Ibler (i to prije 1990.), Vidi: Ibler, Vladimir, *Rječnik međunarodnog javnog prava*, Informator, Zagreb 1987., str. 343.

³⁰ *Ibid.*, str. 11-19.

se smatrati ratnim zarobljenicima.³¹ Po pitanju hrvatskih zarobljenika, Milas dalje nastavlja: „Vlada je formirala državnu komisiju sa zadatkom da skupi podatke, otvoren je ured gdje se mogu dobiti sve informacije, a razmijenjeni su i spiskovi zarobljenika s neprijateljskom stranom. Moramo s njima pregovarati i pregovaranje je mučno. Imamo zarobljene časnike iz redova neprijateljske vojske i nastojat ćemo ih razmijeniti na principu kako se to čini.“³² Potom je dr. Žarko Domljan pročitao pismo Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore u Hrvatskoj koji pružaju potporu Republici Hrvatskoj i ne sumnjaju u njezino oslobođenje. Izraze podrške Hrvatskoj izražava i Oto von Habsburg u svojem telegramu, zazivajući pobjedu Hrvatskoj i život u miru hrvatskome narodu. Potom je dr. Žarko Domljan pozvao radnu grupu koja se sastoji od članova Vlade i Predsjedništva Sabora, koja je na temelju provedene rasprave podnijela Prijedlog odluke o samostalnosti i suverenosti Republike Hrvatske, koju je, u šest točaka, pročitao Vladimir Šeks.³³

Prijedlog odluke odobrili su svi zastupnici, pa i dr. Šime Đodan (DPV, HDZ, Kaštela), iako je tražio njezinu dopunu po pitanju konstatiranja granica Republike Hrvatske. Sukladno prijedlogu takve dopune, Republika Hrvatska neće mijenjati svoje granice, ali uz uvjete da će Bosna i Hercegovina biti samostalna i nezavisna, a Crna Gora samostalna i suverena država, dok će se narodima Vojvodine omogućiti, točnije, zajamčiti pravo na samoodređenje. Iako namjera dr. Šime Đodana nije bila usmjerena prema izmjenama državnih granica, ona ipak u daljnjoj raspravi nije usvojena. Ivica Račan (DPV, SDP, Zagreb – Trnje) s pravom je smatrao kako nije pametno susjedne države na koje se Republika Hrvatska može osloniti u gradnji budućih diplomatskih i vojnih odnosa, dovoditi u bilo kakvu zabludu. S obzirom na namjere agresora, nikako se ne bi u ovome trenutku smjelo otvarati pitanje granica. Dr. Vladimir Veselica (DPV, HDZ, Sinj), Đuro Perica (VOS, HDZ, Grad Zagreb), Ante Klarić (DPV, HDZ, Slavonski Brod II.) i Anton Katunar (VOS, HDZ, Krk) podijelili su mišljenje Ivica Račana, uz naglasak Antona Katunara koji je ova pitanja argumentirao s točnim povijesnim određenjima, konstatirajući da su aktualne granice Republike Hrvatske utvrđene mirovnim konferencijama s kraja 17. i početka 18. stoljeća.³⁴ Argumentacija o odbijanju ovog vrlo opasnog Đodanova amandmana istaknuta je vrlo dobro u raspravi. Svakako pravni sadržaj ovakvog akta, ako to nije nužno potrebno, ne može sadržavati ovakva pitanja. K tome valja voditi računa kako je upravo ovo bio jedan od opasnih narativa velikosrpske politike i agresije protiv Republike Hrvatske. Ovakvim stilizacijama bitno bi se kompromitirao hrvatski stav, istaknut u Ustavnoj odluci od 25. lipnja 1991. o prihvaćanju načela *uti possidetis* koji smo izložili ranije, a amandman je isticao i miješanje RH u unutrašnje odnose i ustavne koncepcije susjednih država, što je bilo u suprotnosti svih odrednica hrvatske državne politike.

³¹ *Ibid.*, str. 20.

³² *Loc. cit.*

³³ *Ibid.*, str. 21, 22.

³⁴ Milušić, Anto, „Povijesne odluke Hrvatskog sabora od 25. lipnja i 8. listopada 1991.“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 22, supplement br. 1(2001.), str. 360, 361.

Zastupnici su po završetku rasprave o prijedlogu dr. Šime Đodana, koji je većinom glasova zastupnika odbijen, jednoglasno prihvatili tekst Odluke o raskidu državnopravnih sveza Republike Hrvatske s ostalim republikama i pokrajinama dosadašnje SFRJ.³⁵

6. PRAVNE INTERPRETACIJE ODLUKE HRVATSKOG SABORA OD 8. LISTOPADA 1991.

Osvrćući se na ovu Odluku u kontekstu hrvatske pravne povijesti u europskom kontekstu, Dalibor Čepulo dosadašnje njezine pravne interpretacije svrstava u dvije temeljne skupine. Tako Čepulo piše: „*Dio hrvatskih ustavnih i međunarodnopravnih stručnjaka smatra da je Hrvatska upravo odlukom od 8. listopada stekla svojstvo neovisne države te da je njima okončan proces razdruživanja, započet 25. lipnja, a Ustavna odluka o suverenosti i samostalnosti stupila na snagu i počela proizvoditi pravne učinke. Jednak ili sličan stav u svojim odlikama zastupaju Ustavni sud (2015.) i Vrhovni sud RH (2010.), pa se takav stav primjenjuje u praksi hrvatskih sudova, a njemu u prilog navode se i mišljenja Arbitražnog povjerenstva o tom datumu kao danu sukcesije SFRJ od strane RH. Međutim, drugi dio stručnjaka zastupa mišljenje kako je Hrvatska neovisnost stekla 25. lipnja 1991., kada je u osnovi imala sve faktične atribucije države, to jest vlast, teritorij i narod te je i postupala kao suverena i neovisna država. Stavovi su tako podijeljeni, a argumenti jedne i druge strane jasno ukazuju na to da je konstituiranje RH bio proces te da bi u raspravi koja nije završena trebalo upotrijebiti ne samo juridičke nego i argumente poredbene i pravnopovijesne prirode.*“³⁶

Uz tri važna elementa o postojanju države, teritorij, stanovništvo i suverena politička vlast, postoji i vremenski element. Točnije, država nije entitet vječnosti te uvijek, pravno gledajući, država može u nekom određenom vremenskom periodu, kraćem ili duljem, nestati. S aspekta međunarodnog prava, presumpcija nastanka nove zakonite i neovisne države jest odluka naroda na samoodređenje na njezinu području.³⁷ Prema tome, za zaključiti je kako je pitanje nastanka države u stvari vezano za činjenično stanje. Vladimir Šeks ističe: „Taj se čin može dogoditi i nasuprot volji države prethodnice ili nasuprot volji neke države članice raspale federacije, dakle izvan bilo kakvog unutarnjeg akta ili ugovora o devoluciji.“³⁸ Dakle, ovdje se ne radi o provođenju nekog pravnog postupka sukladno pravilima unutarnjeg, odnosno međunarodnog prava.

³⁵ Vidi *supra*, str. 10.

³⁶ Čepulo, D., *op. cit.*, str. 381.

³⁷ Vukas, Budislav, ml.; Fabijanić Gagro, Sandra, „Pravnopovijesne i međunarodnopravne odrednice (dez)integracijskih procesa država sljednica SFRJ“, *Zbornik pravnog fakulteta u Splitu*, vol. 48, br. 3(2011.), str. 588.

³⁸ Šeks, Vladimir, *Dan kada je nastala država Hrvatska 1991.: Suverenost i samostalnost države Hrvatske 1991.*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Znanstveno vijeće za mir i ljudska prava, Znanstveni skup, Zagreb 2015., str. 39.

U kontekstu navedenih prijepora, svakako valja najkraće izložiti stavove Arbitražnog povjerenstva Konferencije o Jugoslaviji (tzv. Badinterovo povjerenstvo) koji su postali posebno važni u argumentaciji iz perspektive međunarodnog prava jer će pravno definirati nove odnose koji proizlaze iz jugoslavenske krize. Vrlo važan značaj Badinterova povjerenstva vezan je za njegove ponuđene odgovore na tri postavljena pitanja od strane Srbije, a sve zbog pokušaja opravdavanja vođenja velikosrpske agresije i srpske politike usmjerene prema Republici Hrvatskoj.³⁹ Prva tvrdnja odnosila se na akte proglašenja suverenosti i samostalnosti Slovenije i Hrvatske od 25. lipnja 1991. god., koji su, prema stajalištu vodstva Srbije, nezakoniti činioci sukcesije te stoga ne proizvode nikakve pravne učinke. Druga tvrdnja stavljala je naglasak na „srpski narod“ koji je u Hrvatskoj, ali isto tako i u Bosni i Hercegovini jedna od „konstitutivnih nacija Jugoslavije“, te sukladno tome, on ima vlastito pravo na samoodređenje. Treća tvrdnja na koju se Srbija osvrnula jesu granice, odnosno, „interne demarkacijske crte“ između Hrvatske i Srbije, i između Srbije i Bosne i Hercegovine, nisu granice u smislu međunarodnoga prava.⁴⁰ Badinterovo povjerenstvo odbacilo je sve srpske tvrdnje. „Akti o proglašenju suverenosti i samostalnosti tih dviju republika od 25. lipnja 1991. god. u demokratski izabranim skupštinama narodnih predstavnika i na temelju rezultata prethodno provedenih referendumata, zacijelo nisu bili akti secesije „na nasilan način“. Nasilne su, međutim, bile oružane akcije tzv. Jugoslavenske narodne armije usmjerene protiv tih akata, poduzete najprije u Sloveniji te potom napose u Hrvatskoj.“⁴¹

Od osobite važnosti za RH, a u svezi s Odlukom od 8. listopada 1991. jest vrijeme nastanka države. Povjerenstvo je u svom Mišljenju br. 11 od 4. srpnja 1992. god. istaknulo kako datum nastanka države ovisi o stečenoj kvaliteti države. Povjerenstvo je zaključilo kako je Republika Hrvatska proglasila neovisnost 25. lipnja 1991. god., te je Brijunskom deklaracijom od 7. srpnja 1991. god. suspendirala neovisnost za još tri mjeseca, odnosno, točnije do 8. listopada 1991. god. Daljnji zaključak Badinterova povjerenstva odnosi se na raskid svih državnopravnih veza Republike Hrvatske s organima SFRJ i ostalim jugoslavenskim državama. Zaključno, Badinterovo povjerenstvo u pogledu međunarodnoga prava, a u odnosu na stjecanje kvalitete Republike Hrvatske kao samostalne i suverene države, smatra da se u obzir mora uzeti datum sukcesije države, tj. 8. listopada 1991.⁴²

Na tragu je ovih argumenata i prva skupina ustavnih i međunarodnopravnih pisaca kako navodi Dalibor Čepulo, pa Anto Milušić tako ističe: „*S ustavnopravnog gledišta ova odluka Hrvatskog sabora je deklaratorne pravne prirode u odnosu na uspostavu suverene i samostalne Republike Hrvatske, temeljem Ustavne odluke od 25. lipnja 1991., kao konstitutivnog pravnog akta. Međutim, onaj učinak u saborskoj odluci od 8. listopada 1991. kojim se konstatira temeljna pravna činjenica raskida*

³⁹ Vukas, Budislav, ml., „The Process of the Establishment of the Independence of the Republic of Croatia from the Perspective of International Law“, *Review of Croatian History*, vol. 7, br. 1(2011), str. 26.

⁴⁰ Šeks, V., *op. cit.*, str. 41.

⁴¹ *Loc. cit.*

⁴² *Ibid.*, str. 43.

*državnopravnih sveza Republike Hrvatske i drugih republika i pokrajina dotadašnje SFRJ je konstitutivne pravne prirode. Konstitutivne su pravne prirode još dvije odredbe sadržane u ovoj odluci, a koje predstavljaju pravne posljedice prethodne. To su odredbe da Republika Hrvatska: a) odriče legitimitet i legalnost svim tijelima dotadašnje federacije i b) ne priznaje valjanim ni jedan pravni akt bilo kojeg tijela koje nastupa u ime bivše federacije SFRJ.*⁴³

Za razliku od Milušića koji ove Odluke razmatra s naglašenijeg ustavnopravnog polazišta, propitujući njihove pojedine elemente, Vladimir. Đ. Degan polazi od striktnije i generalnije analize međunarodnopravne prirode ovih odluka. On posebice ističe: „Referendum od 19. svibnja značio je zakonito očitovanje hrvatskih građana u vršenju njihovih prava na samoodređenje, a odluka od 8. listopada bila je akt stjecanja potpune međunarodnopravne osobnosti Republike Hrvatske“.⁴⁴ Na sličnom je tragu i Vesna Barić-Punda koje državotvorne odluke Hrvatskog sabora od 25. lipnja 1991. sagledava tek kao „izraz težnji hrvatskog naroda za samostalnom, suverenom i nezavisnom državom“,⁴⁵ dok su njezini zaključci utemeljeni predstavljenim stavovima Badinterovog povjerenstva, te na Bečkoj konvenciji o sukcesiji država iz 1978. i 1983. godine. Barić-Punda odluke Hrvatskoga sabora od 8. listopada smješta u kontekst sukcesije država, čime im dakle daje konstitutivno pravno značenje, a nadnevak 8. listopada, sukladno međunarodnom ugovornom pravu o sukcesiji država, naziva „danom sukcesije“.⁴⁶ Interpretirajući i sažimljući međunarodno priznanje država bivše Jugoslavije, u kontekstu svojih izlaganja na haaškoj Akademiji za međunarodno pravo, ni Budislav Vukas ne dvoji o 8. listopadu 1991. kao danu od kada Republika Hrvatska stječe svoju međunarodnopravnu osobnost.⁴⁷ I Andrea Metelko Zgombić ističe kako se RH „smatra državom od 25. lipnja 1991.“, na temelju akata koje smo izložili, međutim „dan sukcesije države, tj. dan kada je Hrvatska preuzela međunarodnu odgovornost za svoje državno područje, smatra se 8. listopad 1991., kada je to potvrdio Sabor RH svojom Odlukom i Zaključkom od 8. listopada 1991.“ Metelko Zgombić dodaje i ovo: „Prihvaćenost 8. listopada 1991. kao dan sukcesije RH vidljiva je ne samo iz citiranog Mišljenja Arbitražne komisije br. 11 (citirali su ga i autori ovog rada) već i iz općeprihvaćene međunarodnopravne prakse sukcesije RH međunarodnim ugovorima. Depozitari mnogostranih međunarodnih ugovora nakon notifikacije sukcesije RH pojedinom međunarodnom ugovoru, smatraju RH njezinom strankom upravo od 8. listopada 1991. Na jednak način pri ugovaranju sukcesije dvostranih međunarodnih ugovora redovito se uzima taj datum kao trenutak od kada se u

⁴³ Milušić, A., *op. cit.*, str. 357.

⁴⁴ Degan, V. Đ., *op. cit.*, str. 243.

⁴⁵ Barić-Punda, V., „Hrvatska od samostalnosti i nezavisnosti do međunarodnog priznanja“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 38, br. 4 (64), Split 2001., str. 341.

⁴⁶ *Loc. cit.*

⁴⁷ Vukas, Budislav, *State, peoples and minorities*, Academy of International Law, Martinus, Nijuhoff Publishers, The Hague, Boston, London 1999., str. 293. i dalje.

odnosima RH i te druge države primjenjuju svi, ili određeni, ugovori koji su bili na snazi između te države i SFRJ.^{48 49}

Iako bi se Milušićeva teza mogla razumjeti u kontekstu dublje, osobito ustavnopravne analize pravne prirode saborskih odluka od 25. lipnja 1991., učinak njihove konstitutivnosti nije bio uočljiv. Odluke su vrlo brzo (već 8. srpnja) zamrznute, a njihovo provođenje u razdoblju od 25. lipnja do 8. srpnja nije bilo efektivno, s obzirom na funkcioniranje hrvatskih državnih vlasti kao potpuno suverenih i nezavisnih, a napose na kratkoću vremena važenja rečenih odluka. Odvijao se i vrlo složen postupak razdruživanja, koji je nekada bio teško identificiran i razlikovan od osnovnih državnih ustavnih poslova. Hrvatski pravni sustav još nije funkcionirao kao individualizirani pravni sustav. On je tek u postupku stvaranja hrvatskog disolucijskog pravnog sustava. Dodajmo kako je početkom srpnja 1991., svakako nakon Ustavne odluke, Predsjednik RH imenovao Vladimira Šeksa za drugog (hrvatskog) člana saveznog Ustavnog suda SFRJ, dakako s ciljem ustavne obrane navedene odluke, ali je očito RH još priznavala nadležnost i ustroj Ustavnog suda SFRJ.⁵⁰ Stjepan Mesić će 1. srpnja konačno zauzeti hrvatsko mjesto u Predsjedništvu SFRJ.

Ustavni sud u svojoj odluci u predmetu Glavaš, prihvatio je mišljenje Badinterova povjerenstva. Ustavni sud tako zaključuje: „*Dostatno je zaključiti da je datum kad je Republika Hrvatska stekla svojstva suverene države u smislu međunarodnog prava (8. listopada 1991.) nesporna povijesno-pravna činjenica koja je jasno ustanovljena te međunarodno potvrđena i prihvaćena. Ona mora biti dosljedno poštovana u sudskoj praksi te služiti nacionalnim sudovima u njihovoj interpretaciji Ustava, zakona i drugih izvora prava koje primjenjuju u konkretnim sudskim postupcima u kojima se to pitanje postavlja.*“⁵¹

Na tragu je ove ustavnosudske odluke i prevladavajuća praksa Vrhovnog suda RH i s njom usuglašena praksa nižih mjesno i stvarno nadležnih sudova u najrazličitijim pravnim stvarima. Valja napomenuti kako se ovi sudovi često pozivaju na posebne zakone o preuzimanju saveznih zakona koji su prema Ustavnom zakonu za provedbu Ustava RH preuzeti u pravni sustav RH, s imperativom njihova usuglašavanja s hrvatskim Ustavom u roku od godine dana. Hrvatska je, naime, imala i vrlo široku nadležnost u opsegu svojega republičkog zakonodavstva, prema ustavnom okviru iz 1974. koji je nastavio biti na snazi, s jednakim imperativom usuglašavanja s ustavnim načelima. Svi ustavnopravni zakoni uvijek se temelje na načelima

⁴⁸ Metelko-Zgombić, Andrea, „Sukcesija država od 1918. do danas na području Republike Hrvatske i njihov utjecaj na državljanstvo fizičkih osoba“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci*, 1991., vol. 32., br. 2., str. 847.

⁴⁹ O pitanjima sukcesije pisali su svi navedeni autori. Usporedi i opsežna i temeljita izlaganja Josipa Metelka: Metelko, Josip: „Pravna pitanja sukcesije bivše SFRJ u mišljenjima Arbitražne komisije“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, god. 45, 1995., br. 6, str. 673-697. Opsežnije: Metelko, Josip, *Sukcesija država: s posebnim osvrtom na raspad bivše SFRJ*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 1997.

⁵⁰ Šeks, Vladimir, *1991 – Moja sjećanja na stvaranje Hrvatske i Domovinski rat – Knjiga 2.*, Alfa, d.o.o., Zagreb 2015. (vidjeti poglavlja o zbivanjima u lipnju i srpnju 1991.).

⁵¹ Navedeno prema: Rudolf, D., *Samo je jedan dan...*, cit., str. 5.

saborske Odluke od 8. listopada 1991., te je s tim datumom konstituiran temelj i sadržaj hrvatskog pravnog sustava koji se, dakako, nije mogao odmah usuglasiti s načelom ustavnosti.⁵²

Jedan od prvih zakonskih akata donesen u neovisnoj RH bio je Zakon o hrvatskom državljanstvu, koji je, akceptirajući regulaciju ranijeg republičkog (zemaljskog) državljanstva postavio osnovne kriterije definiranja korpusa hrvatskih državljana, čime je ojačan i jedan od tri elementa koji čine državu kao subjekt međunarodnog prava.⁵³

Drugu skupinu argumenata predstavljaju napose pravni teoretičari hrvatske pravne doktrine, osobito međunarodnog prava: akademik Davorin Rudolf i, djelomično, Davorin Rudolf, ml.

Tako oni polaze od teze kako je Republika Hrvatska odlukama 25. lipnja 1991. stekla kvalitete države i međunarodnopravni subjektivitet u međunarodnoj zajednici jer su bili ispunjeni osnovni, klasični međunarodnopravni uvjeti za nastanak države: postojanje teritorija, stanovništva i vlasti. Ovu tvrdnju ak. Rudolf argumentira činjenicom kako je na povijesnoj sjednici Hrvatski sabor tog datuma usvojio temeljne povijesne, političke i pravne akte o samostalnosti, te je RH otpočela postupak razdruživanja kao nezavisna država. Ovdje ak. Rudolf diferencira pravne akte (Ustavna odluka i Ustavni zakon za provedbu Ustava) od političko-pravnih akata (Deklaracija).^{54 55} Ovu tezu argumentiraju sve sljedeće.

Brijunska deklaracija od 7. srpnja definira tromjesečno stanje mirovanja djelatnosti vezanih uz primjenu državnopravnih akata o neovisnosti Hrvatske i Slovenije donesenih 25. lipnja 1991., ne bi li se u tom razdoblju postigao dogovor o mirnom rješenju jugoslavenske državne krize. Ak. Rudolf ovdje napose upozorava na termin „*mirovanje*“, pod kojim podrazumijeva „*vremenski određeno odgađanje primjene, privremeno obustavljanje, odgađanje, moratorij, engl. Suspension period*“.⁵⁶ Ustavne odluke od 25. lipnja nije, dakle, suspendirao Sabor, niti bilo koje

⁵² Tako je primjerice Zakon o preuzimanju Zakona o osnovnim vlasničkopravnim odnosima (NN 53/91) stupio na snagu 8. listopada 1991. U sudskoj praksi, koju ne možemo razmatrati u kontekstu našeg rada, određeni rokovi računaju se od stupanja na snagu upravo ovog Zakona o preuzimanju Zakona o osnovnim vlasničkopravnim odnosima, dakle 8. listopada 1991. Takvih primjera u sudskoj praksi ima mnogo.

⁵³ Zakon o hrvatskom državljanstvu, NN 53/91, 70/91 i 28/92.

⁵⁴ Vidi: Rudolf, D., „Samo je jedan dan neovisnosti Republike Hrvatske – 25. lipnja 1991.“, Zbornik: *Dan kad je nastala država Hrvatska*, op. cit., str. 5-7. Usporedi i: Rudolf, D., ml., „Stjecanje međunarodnopravne osobnosti Republike Hrvatske 25. lipnja 1991.“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu*, god. 50 (1/2013.), str. 51-80. Kao dodatni argumenti navedenome ističu se i činjenice da je RH i prije 8. listopada 1991. bila međunarodnopravno priznata od Slovenije i Litve, kao i argument kako će RH kao samostalna i nezavisna država sklopiti Brijunsku deklaraciju, kojom će ona suvereno odlučivati o svojim odlukama i daljnjim koncipiranjima prihvaćanja mirnog rješavanja sporova. RH je dakle već 25. lipnja 1991. suverena država, koja ima sve elemente pravne sposobnosti – *ius contrahendi* napose, ali i druge... (neke elemente međunarodnopravne osobnosti ona već ima i ranije, što smo naveli u ovom radu).

⁵⁵ Slično argumentira i Vladimir Šeks: Šeks, V., „Suverenost i samostalnost države Hrvatske 1991.“, Zbornik: *Dan kada je nastala država Hrvatska*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2016. op. cit., str. 21.

⁵⁶ Rudolf, D., *Samo je jedan dan...* str., 5-7.

tijelo u sustavu ustavno definiranih izvršnoupravnih tijela, pa ni ova nije prestala važiti, već je tek bila u stanju neprimjene.

Odlukom od 8. listopada 1991. potvrđene su sve odluke donesene 25. lipnja 1991. U ovome se Rudolf nadovezuje na Milušićeve teze, definirajući Ustavnu odluku od 25. lipnja u cijelosti konstitutivnom (Milušić cijeni neke njezine sadržaje kao konstitutivan pravni akt). Svoju interpretaciju pravne prirode ovog akta Rudolf dopunjuje i tezom kako se ovaj akt naziva tek Odluka, čime zakonodavac ne rabi hijerarhijski viši akt, poput „ustavna odluka“ ili „ustavni zakon“, pri čemu se i u ovom nomotehničkom smislu htjelo ukazati na vezanost s ustavnim odlukama od 25. lipnja 1991., a ova je listopadska Odluka mogla biti tek njezina deklaratorna potvrda i izraz okončanja postupka razdruživanja, hijerarhijski niža. Na donekle sličnim je stavovima i V. Šeks, pisac navedene Odluke, koji ukazuje na postojanje hrvatske države i prije 8. listopada 1991., ali tvrdi da je RH tog dana nastala kao subjekt međunarodnog prava.

I pored brijunskog moratorija tijela hrvatskih vlasti kontinuirano su ostvarivala svoju suverenu vlast; donošenje zakona, podzakonskih propisa i dr. Ak. Rudolf, analizirajući djelovanje ustavnih odluka, potpuno točno tvrdi kako su sva hrvatska tijela vlasti vršila svoju ustavnu zadaću. Ona vrše svoju naglašeniju suverenu ustavnu zadaću već od donošenja novog Ustava 22. prosinca 1990., koji je bitno ojačao državnost u jugoslavenskom okviru. Poslove koje su hrvatska tijela vlasti vršila na saveznoj razini (izbor Stjepana Mesića za predsjednika Predsjedništva SFRJ, 1. srpnja 1991.), postupno povlačenje hrvatskih dužnosnika iz saveznih tijela ili diplomatskih službi i druge taktičke aktivnosti hrvatskih dužnosnika na jugoslavenskoj razini ili u odnosima s drugim republikama i pokrajinama bivše SFRJ – Rudolf definira kao poslove u postupku tzv. razdruživanja neovisne hrvatske države i federacije. Ti bi poslovi mogli, dakle, biti shvaćeni kao svojevrsna *iura delegato* kojima ih je ovlastio Hrvatski sabor, upravo temeljem navedenih ustavnih odluka od 25. lipnja 1991.

Ak. Rudolf tumači dalje kako datum sukcesije države ne mora nužno biti jednak datumu stvaranja državne neovisnosti, obrazlažući to primjerom okupacije i proglašenjem jedne ili više novih država na području države predhodnice. Tada je sukcesija moguća tek po povlačenju okupatora, iako je državna neovisnost proglašena ranije. Analizom mišljenja Badinterova povjerenstva, koje smo najvažnije točke za sadržaj ovog rada već objasnili, ak. Rudolf zaključuje kako je, nasuprot odlukama Ustavnog suda, po njemu dan sukcesije za RH također 25. lipnja 1991. Ak. Rudolf se pita kako tada ocijeniti razdoblje od 25. lipnja do 7. listopada 1991. u smislu akata hrvatskih vlasti, koji su bili moguće suprotni jugoslavenskom saveznom zakonodavstvu. To može otvoriti i druga pitanja, ona koja razmatraju pravo oružanih sukoba (karakter oružanog sukoba), ali i pitanja ratne štete i slično.⁵⁷

⁵⁷ Usporedi i: Rudolf, D., ml., „Stjecanje međunarodnopravne osobnosti Republike Hrvatske 25. lipnja 1991.“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu*, god. 50 (1/2013.), str. 51-80. Rudolf ml. iznosi u ovom radu vrlo zanimljive teze, otvorena pitanja o stjecanju međunarodnopravne osobnosti RH te ukazuje na dosadašnja gledišta i nudi sustavna i temeljita promišljanja.

Razmatrajući pravna gledišta o Odluci Hrvatskoga sabora od 8. listopada 1991. odmah je jasno kako njezinu pravnu prirodu i karakter valja tražiti jedino i samo u postupku konstituiranja hrvatske neovisnosti, nikako samostalno. Ona se može tumačiti i interpretirati isključivo na temelju ustavnih načela prvog hrvatskog demokratskog Ustava, Božićnog ustava iz 1990., referendumu i lipanjskih ustavnih odluka te pragmatične Brijunske deklaracije. U širem smislu, početak tih procesa svakako je demokratska tranzicija hrvatskog ustavnog sustava, koja svoj početni najjači impuls ima, barem simbolički, u konstituiranju prvog višestranačkog sabora 30. svibnja 1990. Taj postupak svakako je uronjen i ključno uvjetovan povijesnim i pravnopovijesnim okvirom, koji je oblikovala izrazito kompleksna jugoslavenska kriza, sa svojim međunarodno-diplomatskim kontekstom u potpunosti nesklonim svim hrvatskim argumentima u prilog njezine nezavisnosti. Dinamika tih događaja svakako je ostavljala vrlo malo prostora za promišljanje o nekim juridičkim detaljima ustavnih odluka od 25. lipnja i 8. listopada 1991. Te su odluke donošene u tako teškim, dramatičnim okolnostima, okolnostima za koje se i danas čudimo kako je opstala hrvatska država, da voditi računa o juridičkim koracima i detaljima, finesama, osim paziti na temeljne procese međunarodnih načela i ustavnog okvira, nije bilo moguće.

Mnoge od ovih odluka, njihovi sadržaji, stilizacije ili formulacije bili su uvjetovani značajnim kompromisnim imperativom i vrlo taktično, jer je opseg opasnosti zla fokusiranog u strukturama JNA, paravojnim formacijama ili srbijanskim, crnogorskim političkim i parapolitičkim krugovima bio takav da bi i najmanja greška bila vrlo skupo plaćena. Zato su referendumska pitanja bila onako napisana, neovisno o nekim suvremenim kritikama na njihovu stilizaciju i zato je Ustavna odluka od 25. lipnja 1991. otvarala prostor razdruživanja ili je prihvaćana Brijunska deklaracija. Stoga je u našoj novoj perspektivi hrvatske samostalnosti i potpuno novog njezina diplomatskog položaja teško, pa i neprihvatljivo ove odluke analizirati isključivo juridički ili doktrinarno. No, argumenti koji su postavljeni i tumačeni svakako su vrlo vrijedni i suštinski se međusobno minimalno razlikuju.

7. ODJECI ODLUKE

Ova povijesna saborska Odluka donesena je u vrlo kompleksnim povijesnim okolnostima i najrazličitijim izazovima. Vrijeme je to posebne, iznimne opasnosti za opstanak RH i kulminacije vojne agresije i bešćutnosti okupacijskih snaga, kao i herojske hrvatske obrane. Hrvatski čelnici činili su ogromne napore s intencijom internacionalizacije hrvatskog pitanja, s nadom da će čelnici međunarodne zajednice svojim autoritetima pokušati obuzdati agresiju. Ove teme, ali i donošenje i odjeci Odluke čine sadržaj mnogih novinskih napisa i, s obzirom na sve okolnosti, pisane su s mnogo strasti, emocija i entuzijazma. Budući da autori ovoga rada dolaze sa Sveučilišta u Rijeci, oni su se odlučili ukratko prikazati odjeke ovih zbivanja na stranicama Novoga lista, iako su napisi o Odluci i zbivanjima dosta slični i u drugom

hrvatskom tisku toga vremena. Nešto su drugačiji i posebno zanimljivi i odjeci iz crkvenih krugova i tiska.

Tako je 1. listopada 1991., kako izvješćuje Novi list, s mora plotunima s brodova ostataka jugoslavenske federalne armije otpočeo napad na Dubrovnik, gađan je i Lokrum, a Srđ je napadnut iz zraka. Svim tim napadima svjedočili su i promatrači misije Europske zajednice koji su u konačnici spoznali stvarnu istinu o događajima u Republici Hrvatskoj te nespornu činjenicu kako ovdje nije u pitanju građanski rat već agresorska razaranja i ubijanja od strane jugoslavenske vojske, srbijanskih i crnogorskih policijskih i paravojskih snaga, po naređenju srpskog vrha na čelu s Miloševićem. Istog datuma jugoslavenska federalna armija Republici Hrvatskoj uputila je ultimatum i uvođenje strogih sankcija „*ako hrvatske vlasti i hrvatske snage nastave napadati vojarnje i jedinice armije.*“ Odmah po spomenutom ultimatumu uslijedio je odgovor dr. Franje Tuđmana koji citiramo u cijelosti: „*Netočna je tvrdnja da vodstvo i oružane formacije Republike Hrvatske potpuno ignoriraju sve dosad postignute sporazume o prekidu vatre. Upravo suprotno, kopnene, zračne i pomorske snage JNA nastavljaju s novim mobilizacijama i ofenzivama u istočnoj i zapadnoj Slavoniji. Odbacujemo također i tvrdnje da se protiv pripadnika JNA i njihovih obitelji vrši genocid.*“⁵⁸

Neizmjernu volju za razaranjem hrvatskih gradova i hrvatskoga naroda, JNA je u istom periodu pokazala i nad Zadrom napadnuvši ga višecijevnim raketnim bacačima u kojoj akciji je nanesena enormna materijalna šteta, dok je u Bjelovaru poginulo trideset osoba, a dvadeset i dvije osobe bile su ozlijeđene, od toga petnaest teško.⁵⁹ Srpsko-hrvatska granica, u Šidu postala je glavna baza JNA za ofenzivu na Vukovar i Vinkovce; ubrzo nakon što je JNA pojačala svoju vojsku novim oklopnim vozilima, artiljerijom i pješadijom, zaposjela je selo Petrovce i nastavila s napadima na Vukovar i Borovo Naselje. Niti Osijek nije ostao pošteđen, napadnuta je osječka industrijska zona. Pokraj Sinja izvršeno je zvjersko izjvljavanje i masakr nad sedmoricom hrvatskih policajaca. Izvjestitelji Novog lista, Ornela Šumelj-Prskalo i Robert Kalčić, u razgovoru s hrvatskim braniteljem Josipom Čelićem koji je uspio preživjeti kišu artiljerijskog napada, istaknuli su istinski navod kako je ovdje riječ o „*prljavom ratu kojemu su bili svjedoci i koji je već sada urezao brazde u njihovim psihama*“, kao i riječi preživjelog branitelja Josipa Čelića: „*Dok god možemo, nećemo se predavati*“.⁶⁰

Poznata je činjenica kako je hrvatski pravedni, obrambeni Domovinski rat, kako će se kasnije prema ideji predsjednika Tuđmana i nazvati, imao vrlo širok konsenzus hrvatskoga društva Savez boraca Hrvatske, kao, sada društvena izvanstranačka organizacija, iznijela je svoje stavove prema kojima se „*zalaže za suverenu Republiku Hrvatsku i punu ravnopravnost svih njenih građana, za teritorijalni integritet i protiv bilo kakovih promjena unutarnjih i vanjskih granica oružanom silom ili drugim nedemokratskim sredstvima*“. Osuđuju svaki napad jugoslavenske armije, kao i

⁵⁸ Novi list – broj 270 – 2. listopada 1991., str. 2, 3, 5.

⁵⁹ *Ibid.*, str. 5.

⁶⁰ *Ibid.*, str. 16.

poduzimanje bilo kakvih akcija, bilo od strane pojedinaca, bilo grupa koje pozivaju na širenje mržnje i etničke sukobe. Također su uputili apel suverenoj, legalnoj vlasti Republike Hrvatske kako bi se proveli dijalozi sa zakonskim predstavnicima srpskog naroda u Republici Hrvatskoj s ciljem prekida rata i uspostave mira.⁶¹

Zbog nanošenja sve veće materijalne štete i uništenja hrvatske kulturne baštine, a napose zbog brojnih gubitaka ljudskih života kojima je velikosrpska armija započela etničko čišćenje hrvatskog naroda, dr. Franjo Tuđman uputio je pismo nizozemskom ministru vanjskih poslova Hansu van den Broeku koji predsjedava ministarskim vijećem Europske zajednice i lordu Carringtonu, predsjedatelju Mirovne konferencije o Jugoslaviji. U pismu dr. Franjo Tuđman moli poduzimanje hitnih diplomatskih mjera i slanje mirovnih snaga, kao i vojnih promatračkih misija kako bi se zaustavili sukobi i smanjile mnoge žrtve. Jugoslavenska armija niti pod kojim uvjetima ne želi stupiti u pregovaračke dijaloge, naprotiv, odlučuje s nastavljanjem mjera odmazde protiv Republike Hrvatske. Dr. Franjo Tuđman uputio je i pismo predsjedniku SAD-a Georgeu Bushu u kojemu piše: „*Usprkos naporima Europske zajednice i SAD-a, pa i drugih zemalja da se potpisivanjem sporazuma osigura primirje, u Srbiji se vrši mobilizacija u cilju povećanja agresije protiv Hrvatske, a JNA poduzima pripreme za opći napadaj na Republiku Hrvatsku. ... Molim Vas, gospodine Predsjedniče, da poduzmete hitne korake da se nadolazeća katastrofa spriječi. Osim diplomatskih koraka molim Vas da odmah uputite u Hrvatsku vojne misije za nadgledanje razvitka događaja.*“⁶²

Stipe Mesić, koji je još na dužnosti predsjednika Predsjedništva SFRJ, u razgovoru za Hinu istaknuo je kako se ovim ratom u kojem sudjeluje srpski blok zajedno s članom Predsjedništva Brankom Kostićem, a na čelu s glavnim arhitektom zla srbijanskim predsjednikom Miloševićem, želi „*zatrti spomen o hrvatskom prisustvu na ovom području*“ ... *te se nastoji „razoriti sve što je hrvatsko*“. Po pitanju ultimatum, Stipe Mesić je o navedenom obavijestio i Pereza de Cuellara, predsjednika SAD-a Georga Busha, Eaglebergera i generala Scowcrofta, koji su vjerovali u mogućnost postizanja primirja. Međutim, istina se pokazala surovom, do primirja nije došlo, srpski vrh na čelu s Miloševićem drsko ignorira Brijunsku deklaraciju. Ono što je važno, jest potpuna vjera Stipe Mesića u slobodnu, samostalnu, suverenu Republiku Hrvatsku, kao i činjenica da je već i sam za vrijeme svog posjeta Americi „*predložio da svijet prizna novonastale realitete stvorene na Balkanu, tj. svim republikama prizna samostalnost*“.⁶³

Vrlo je zanimljivo kako Živko Juzbašić, ministar bez portfelja u Vladi demokratskog jedinstva, koji je pripadnik srpske manjine, gleda na ova zbivanja i Odluku. Tako on za Novi list, uoči isteka moratorija navodi kako je „*rat u Hrvatskoj eskalirao do neviđenih razmjera, te treba očekivati da će Sabor proglasiti svoje već donesene odluke, što znači potpuno odcjepljenje od Jugoslavije*“. Također je istaknuo i priznanje već postojećih granica Republike Hrvatske, kao i činjenicu da

⁶¹ *Ibid.*, str. 21.

⁶² Novi list – broj 271 – 3. listopada 1991., str. 3.

⁶³ *Ibid.*, str. 7.

„Srbi u Hrvatskoj ne smiju biti pod patronatom velikosrpske Miloševićeve politike da ona govori u naše ime. To mi osporavamo Srbiji, jer mi Srbi u Hrvatskoj nismo niti maloljetni ni maloumni da nam trebaju tutori sa strane da oni nama kroje kapu“.⁶⁴ Ova izjava uglednog hrvatskog dužnosnika jasno pokazuje kako veliki dio srpskog pučanstva u Hrvatskoj nikako nije bio sklon niti je prihvaćao velikosrpsku politiku, štoviše, mnogi su sudjelovali u obrani RH, ili svojim časnim poslom izravno ili u drugom smislu značajno pridonosili njezinoj obrani.

Kako se približavao istek moratorija, Vlada RH uputila je izjavu predsjedniku Sabora Republike Hrvatske. U izjavi se ističe protek roka moratorija utvrđen Brijunskom deklaracijom, 7. listopada 1991. god., kao i želje i pokušaji, kako Republike Hrvatske, tako i međunarodne zajednice po pitanju rješavanja jugoslavenske krize mirnim i demokratskim putem. Nadalje, ističe se 8. listopada 1991. god. kao datum izvršenja legalnih i legitimnih odluka o razdruživanju Republike Hrvatske od ostalih organa bivše SFRJ.⁶⁵

Predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman na konferenciji za novinare po povratku iz Haaga 4. listopada 1991. uviđa politički napredak u smislu priznanja neovisnosti Republike Hrvatske od strane zemalja Europske zajednice, ali i problem oko prekida vatre velikosrpskih agresora. Naime, dr. Franjo Tuđman s razlogom je bio u dvojbi po pitanju pridržavanja sporazuma o primirju, s obzirom na to da srpski stožer – što je izjavio i Mihail Gorbačov – sprema opću ofenzivu na Republiku Hrvatsku, kršeći tako sve dogovore o mirnom rješavanju jugoslavenske krize. Dr. Franjo Tuđman još je jednom, iako svjestan da je Republika Hrvatska uvučena u opći rat, izrazio želju mirnog rješenja krize i međunarodnog priznanja Republike Hrvatske. Također je istaknuo kako Republika Hrvatska s danom 8. listopada 1991. god., a u skladu s Ustavnom odlukom od 25. lipnja 1991., postaje samostalna.⁶⁶ U tim dramatičnim trenucima dr. Tuđman 5. listopada upućuje i otvoreni poziv za obranu domovine.

Novi list izvješćuje o saborskoj sjednici 8. listopada, pokazujući opću podršku njezinu prihvaćanju. Tako se može čitati kako je svečana odluka Hrvatskoga sabora jednoglasno potvrdila povijesni raskid s Jugoslavijom, i time je dosegнула jednaki značaj kao i odluka Hrvatskog sabora iz 1918. god. kada je Hrvatska raskinula sve veze s Austro-Ugarskom.⁶⁷ Narod Republike Hrvatske ovu povijesnu odluku nije prihvatio ravnodušno, naprotiv, Odluka Sabora od 8. listopada 1991. god. dočekana je s velikim veseljem kao jedino moguće rješenje u ostvarivanju suverenosti Republike Hrvatske. Između ostalog, Pavao Plastić, učitelj povijesti, istaknuo je kako se i dalje trebaju održavati veze s ostalim narodima „na razini civilizacijskih tekovina“. Biserka Marinković-Aras, učiteljica razredne nastave i predsjednica Općinskog odbora nezavisnog sindikata osnovnog obrazovanja u Puli, ističe važnost suverene i nezavisne Republike Hrvatske koja time ulazi

⁶⁴ *Ibid.*, str. 16.

⁶⁵ Novi list – broj 272 – 4. listopada 1991., str. 2.

⁶⁶ Novi list – broj 276 – 8. listopada 1991., str. 3.

⁶⁷ Novi list – broj 277 – 9. listopada 1991., naslovna stranica

u civilizirani svijet u kojem za „Veliku Srbiju“ nema mjesta, upravo zbog svih strahota i razaranja koja ona donosi sa sobom. Ranko Čulafić podržava odvajanje Republike Hrvatske od organa bivše SFRJ, ali ipak ne vjeruje u prestanak ratnog stanja. Blaž Šola, limar, ističe: „*Osamostaljenje Hrvatske je prirodni proces koji malo kasni. Cijelo vrijeme rata, očito je da je ovaj narod miroljubiv*“.⁶⁸ Željko Lužavac, tadašnji riječki gradonačelnik, ističe kako je s danom 8. listopada 1991. god. stvorena nova Hrvatska. Naime, Željko Lužavac dotakao se povijesti Republike Hrvatske za vrijeme Drugog svjetskog rata u kojem Republika Hrvatska odlukama AVNOJ-a i ZAVNOH-a „*nije bila u potpunosti konstituirana kao država*“, te je u kasnijem svom obraćanju građanima Rijeke povodom Odluke od 8. listopada 1991. god. izjavio kako je „*Hrvatska danas samostalna država*“ koja teži *demokraciji i europskim standardima*.⁶⁹

Nakon sloma polustoljetnog ražima 1990. u demokratski diskurs hrvatskog društva, sada u novim okolnostima i na potpuno novim načelima uključuje se i Katolička crkva. Doprinos njezinih biskupa, a napose Svete Stolice u svim događanjima koja razmatramo nemjerljiv je, tako da valja na ovom mjestu istaknuti i neka njihova gledišta o ovim odlukama i vremenu koje su s posebnom odgovornošću i marom dijelili sa svim hrvatskim građanima.

Komisija *Istitia et pax* pri Biskupskoj konferenciji Jugoslavije 4. rujna 1991. u Zagrebu objavila je spomenicu o nadbiskupskim granicama, u kojoj predstavlja odgovore na aktualna pitanja granica u postupku razdruživanja republika. Biskupi navode kako jača misao kako su hrvatske granice proizvoljne, te se stoga rabi sila kako bi jedna od strana utvrdila pravo na veći teritorij. U ovom razmatranju možemo se pozvati na helsinške dokumente o nepovredivosti državnih granica u Europi, a drugo polazište svakako jest stoljetna tradicija Crkve. Sadašnje granice nisu samo avnojske pa prema tome nisu niti proizvoljne. One su utvrđene još 1699. Konferencijom (Mirom, op. a.) u Srijemskim Karlovcima, odnosno mirovnom konferencijom s konca sedamnaestog stoljeća te početkom osamnaestog stoljeća – što smo već naveli u ovom radu. Navedene granice bile su priznate i u Habsburškoj Monarhiji. Kasnije su granice kršene po tzv. Vodenoj liniji banovine, da bi se obnovile nakon Drugog svjetskog rata. Na tim granicama počivaju i međe stoljetnih hrvatskih biskupija.

U ovom važnom dokumentu i Crkva je svjesna važnosti nepovredivosti granica i načela *uti possidetis*, koje smo ranije razmatrali. Ovo priopćenje vrlo ugledne institucije Katoličke crkve svakako je bilo važno i zbog velikosrpskih argumenata, iako je sporadično bilo i komentara i različitih gledišta o granicama i s hrvatske strane.

O događajima koje razmatramo u ovom radu govorio je i kardinal Franjo Kuharić za Glas Koncila. Usprkos ratu koji je Hrvatskoj nametnut i koji odnosi brojne živote, Hrvatska je zakoračila u samostalnost – navodi kardinal Kuharić u svojem intervjuu od 20. listopada 1991. Jamstvo slobode i isključenja nasilja u rješavanju nesuglasica

⁶⁸ *Ibid.*, str. 7.

⁶⁹ Novi list – broj 278 – 10. listopada 1991., str. 5.

i sporova ističu međunarodne deklaracije Ujedinjenih naroda, dokumenti KEES-a te Pariška povelja, a u čijem su suglasju i odluke Hrvatskoga sabora. Građani su izborima i referendumom izabrali svoj put, a to je da Hrvatska bude slobodna i samostalna. Kardinal Kuharić podsjeća kako hrvatski narod ovdje nije od jučer, već od sedmog stoljeća odnosno tada četrnaest stoljeća. Hrvatska je uvijek bila uz bok Europe kao Hrvatsko Kraljevstvo, kasnije u personalnoj uniji s ugarskim kraljevima 1102. (navodi *Pacta conventa*), te 1527. s austrijskim carem. Izrazi državnosti bili su banska služba i Sabor, što je u jugoslavenskoj zajednici bilo izgubljeno – dodaje Kuharić.

Proces demokratizacije brojne narode istočne Europe izveo je bez nasilja u slobodu i demokraciju, ovo pak s obzirom na to da je isti proces zahvatio i Jugoslaviju. Stoga se taj proces doživljava kao povijesno i pravno sasvim logičan i potreban. Granice se trebaju poštovati kao i privatnost i nepovredivost doma. Kuharić se pita je li cilj Domovinskog rata uništenje hrvatskoga naroda, te nadalje čiji su interesi tako megalomanski. Pita se Kuharić dalje u čemu je tolika krivnja Hrvatske da je se mora tako uništavati? U tome kontekstu odvio se i napad na Banske dvore, kojemu je cilj bio Franjo Tuđman i povijesno središte hrvatske samostalnosti.

Na koncu Kuharić u kontekstu međunarodnoga priznanja Hrvatske zaključuje kako bi svi ljudi otvorena srca i dobre volje morali prihvatiti samostalnost Hrvatske i njezino pravo na samoodređenost.⁷⁰ Sve su glasniji apeli da se Hrvatska međunarodno prizna. Glas Koncila u više navrata navodi kako razne biskupske konferencije traže da se Hrvatska prizna poput Američkih biskupa. Članak o navedenom navodi se u Glasu Koncila od 24. studenoga 1991.

8. ZAKLJUČNA PROMIŠLJANJA

Među mnogim temama o kojima se raspravlja i koje dijele hrvatski politički korpus proteklih trideset godina hrvatske samostalnosti, spada i pitanje o vrijednosti i važnosti datuma kada je utemeljena hrvatska neovisnost. Navedeno smo pokazali i u raznolikosti i brojnosti pravnih argumenata o tim pitanjima. Izuzetno mnogo pisano je o navedenom među povjesničarima suvremene hrvatske države, ali i publicistima, novinarima, političarima.

Odluka od 8. listopada 1991. svakako ima izuzetnu važnost u procesu konstituiranja RH i predstavlja njezin prijelomni trenutak. Iako je jasna njezina pravna temeljenost na Ustavnoj odluci od 25. lipnja, bez koje se ona ne može niti interpretirati ni tumačiti, pa specifična Brijunska deklaracija, ova Odluka ipak predstavlja trenutak prekida svih državnopravnih sveza RH s jugoslavenskim državama i federacijom. Njome su okončana sva prijelazna razdoblja, svi moratoriji, sva razdruživanja, svi taktički manevri koje je RH u dramatičnim trenucima borbe za svoj opstanak poduzimala u europskim i općenitim međunarodnim odnosima.

⁷⁰ Samostalna Hrvatska – ostvarenje povijesne i pravne logike, kardinal Franjo Kuharić govori za Glas Koncila, GK od 20. listopada 1991., str 1, 3, 7.

Stupanjem na snagu navedene Odluke, na snagu stupa i ukupan ustavni korpus hrvatske države, pristup multilateralnim i bilateralnim međunarodnim ugovorima i druga sukcesijska pitanja, suvereni i samostalni pravni sustav koji sada čini i nekadašnje savezno zakonodavstvo, a sada postaje hrvatsko državno zakonodavstvo. Hrvatska suverenost, koja je zavnohovskim zaključcima prenesena na saveznu, jugoslavensku razinu, vraćena je sada u nadležnost neovisnih hrvatskih organa. Navedeno je promišljeno i definirano od strane pravnih autoriteta, ekspertnog arbitražnog povjerenstva, predvođenog nekadašnjim francuskim predsjednikom Ustavnog suda Robertom Badinterom. Na tom su tragu i ocjene hrvatskog Ustavnog suda, koji je i unatoč raspravama o poboljšanju njegova modela izbora, ipak izraz višedesetljetne tradicije i kreator hrvatske ustavne prakse od druge polovice 20. stoljeća. U tome se smjeru razvija i praksa koju je definirao Vrhovni sud.

Jasno je kako je sva slojevitost i kompleksnost stvaranja samostalne i nezavisne Republike Hrvatske interesantna hrvatskim pravnim teoretičarima. Njihova su gledišta ipak vrlo slična u ključnim pitanjima i tezama. Svakako inzistirati na juridičkom, doktrinarnom pristupu može biti zanimljivo, pa i činiti se prihvatljivim. No pravne odluke valja sagledavati i u duhu vremena, u suodnosu s pravnom zbiljom, uvjetovanostima, procesima. Svaka je daljnja rasprava o navedenom pitanju dobrodošla. A takva je rasprava svakako olakšana u našem vremenu, kada su oznake vremena, sva slojevitost jugoslavenske krize i pitanje opstanka hrvatske države, ipak pitanja prošlosti.

POPIS LITERATURE

Knjige

1. Čepulo, Dalibor, *Hrvatska pravna povijest u europskom kontekstu – od srednjeg vijeka do suvremenog doba*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2021.
2. Degan, Vladimir, Đ., *Hrvatska država u međunarodnoj zajednici – razvitak njezine međunarodnopravne osobnosti tijekom povijesti*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2002.
3. Gregurić, Franjo, *Vlada demokratskog jedinstva – istina o Vukovaru i škola demokracije u Hrvatskoj*, Školska knjiga, Zagreb, 2017.
4. Metelko, Josip, *Sukcesija država: s posebnim osvrtom na raspad bivše SFRJ*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1997.
5. Rudolf, Davorin., *Rat koji nismo htjeli – Hrvatska 1991.* Nakladni zavod Globus, Zagreb, 1999.
6. Rudolf, Davorin (uredio), *Dan kada je nastala država Hrvatska 1991.: Suverenost i samostalnost države Hrvatske 1991.*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Znanstveno vijeće za mir i ljudska prava, Posebni zbornik sa znanstvenog skupa, Zagreb, 2015
7. Smerdel, Branko, *Ustavno uređenje Europske Hrvatske*, Narodne novine, Zagreb, 2013.

8. Šeks, Vladimir, 1991 – *Moja sjećanja na stvaranje Hrvatske i Domovinski rat* – Knjiga 2., Alfa, d.o.o., Zagreb, Zagreb, 2015.
9. Vukas, Budislav, ml., *Hrvatska državnost – pravnopovijesne prosudbe*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2017.
10. Vukas, Budislav, *State, peoples and minorities Academy of International Law*, Martinus, Nijhoff Publishers, The Hague, Boston, London, 1999.

Članci u časopisu

1. Barić, Sanja, Vukas, Budislav, ml., *Ecce Constitution: In Occasion of the 30th Anniversary of the First Croatian Democratic Constitution*, Quaderni amministrativi – Periodico di dottrina, giurisprudenza e legislazione del Centro Studi Amministrativi di Torino, il trimestre, br. 2(2021), str. 5 – 24.
2. Barić-Punda, V., *Hrvatska od samostalnosti i nezavisnosti do međunarodnog priznanja*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Split, god. 38, br. 4 (64), (2001), str. 339-349.
3. Barić, Sanja, Vukas, Budislav, ml., *Nove koncepcije državne suverenosti i organizacije vlasti u srpanjskim ustavnim amandmanima iz 1990. – uz tridesetu godišnjicu Ustava RH*, Pravni vjesnik, Osijek, god. 36, br. 3-4(2020), str. 9 – 24.
4. Crnić, Grotić, Vesna, *Načelo uti possidetis u međunarodnom pravu*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 16.(1995), str. 296 – 308.
5. Metelko, Josip, *Pravna pitanja sukcesije bivše SFRJ u mišljenjima Arbitražne komisije*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, god. 45, br. 6(1995) str. 673 – 697
6. Metelko – Zgombić, Andrea, *Sukcesija država od 1918. do danas na području Republike Hrvatske i njihov utjecaj na državljanstvo fizičkih osoba*, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci, Rijeka, vol. 32., br.2(2011), str. 829-852.
7. Milušić, Anto, *Povijesne odluke Hrvatskog sabora od 25. lipnja i 8. listopada 1991.*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, vol. 22, supplement br. 1(2001), str. 360., 361.
8. Rudolf, Davorin, ml., *Stjecanje međunarodnopravne osobnosti Republike Hrvatske 25. lipnja 1991.*, Zbornik radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu, Split, god. 50, br. 1(2013.), str. 51-80.
9. Seršić, Maja, *Načelo „uti possidetis“ u međunarodnom pravu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Zagreb, br. 53(2003), 2, str. 309-324.
10. Sirotković, Hodimir., *Državnopravne značajke odluka ZAVNOH-a pri izgradnji državnosti Hrvatske u drugom svjetskom ratu*, Časopis za suvremenu povijest, Zagreb, god. 27., br. 3(1995), str. 507 – 520.
11. Vukas, Budislav, ml. Fabijanić, Gagro, Sandra, *Pravnopovijesne i međunarodnopravne odrednice (dez)integracijskih procesa država sljednica SFRJ*, Zbornik pravnog fakulteta u Splitu, Split, vol. 48, br. 3(2011), str. 577-612.
12. Vukas, Budislav, ml., *The Process of the Establishment of the Independence of the Republic of Croatia from the Perspective of International Law*, Review of Croatian History, vol. 7, br. 1(2011), str. 11-35.

13. Vukas, B., ml., *Zasjedanje prvog višestranačkog hrvatskog sabora (30. svibanj 1990.) – početni impuls dugog putovanja Republike Hrvatske prema Europskoj uniji*, Zbornik radova Bosna i Hercegovina i euroatlanske integracije – Trenutni izazovi i perspektive, Bihać, god. II., br. 2(2014), Tom I., str. 183 – 218.

Pravni izvori

1. Deklaracija o proglašenju suverene i samostalne Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 31/1991.
2. Odluka, Narodne novine, br. 53/1991.
3. Ustavna odluka o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 31/1991.
4. Ustavni Zakon za provedbu Ustava Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/90.
5. Zakon o hrvatskom državljanstvu, Narodne novine, br. 53/91, 70/91 i 28/92.
6. Zakon o preuzimanju Zakona o osnovnim vlasničkopravnim odnosima, Narodne novine, br. 53/91.

Doktorska disertacija

1. Dagen, Tomislav, *Pravno-politički mehanizmi za sprječavanje sukoba i posizanje mira na prostoru bivše Jugoslavije 1990. – 1995.*, Doktorska škola Sveučilišta J.J. Strossmayer u Osijeku, Osijek, 2018.

Izvori

1. Bilić, Ivan, *Kronologija raspada SFRJ i stvaranje Republike Hrvatske do 15. siječnja 1992.*, National security and the future, vol. 6, br. 1-2(2005), str. 73-184., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/18568> (20.11.2021.).
2. Glas koncila, *Samostalna Hrvatska – ostvarenje povijesne i pravne logike*, Glas koncila, GK od 20. listopada 1991., str 1.,3.,7.
3. *Izvjешća Hrvatskoga sabora* – broj 45 – 22. X. 1991. god., str. 23.
4. Novi list – broj 270 – 02. listopada 1991., str. 2., 3., 5, 16, 21.
5. Novi list – broj 271 – 03. listopada 1991., str. 3., 7.
6. Novi list – broj 272 – 04. listopada 1991., str. 2.
7. Novi list – broj 276 – 08. listopada 1991., str. 3.
8. Novi list – broj 277 – 09. listopada 1991., naslovna stranica, 7.
9. Novi list – broj 278 – 10. listopada 1991., str. 5.
10. Hrvatski sabor, 19. svibnja – *Referendum o hrvatskoj samostalnosti*, dostupno na: <https://www.sabor.hr/hr/o-saboru/povijest-saborovanja/vazni-datumi/19-svibnja-referendum-o-hrvatskoj-samostalnosti> (20.11.2021.)
11. Povijest. Hr, *Brijunska deklaracija – tromjesečna odgoda proglašenja neovisnosti RH – 1991.*, dostupno na: <https://povijest.hr/nadanasnjidan/brijunska-deklaracija-tromjesečna-odgoda-proglašenja-neovisnosti-rh-1991/> (20.11.2021.)

DECISION OF THE CROATIAN PARLIAMENT OF OCTOBER 8, 1991 – ADOPTION, REFLECTIONS AND LEGAL INTERPRETATIONS

On October 8, 1991, the Croatian Parliament adopted the Decision on the termination of all legal relations on the basis of which the Republic of Croatia was a member state of the former Yugoslav Federation and declared its full independence. This Decision should be studied in the context of a broader, very specific and, in comparison with other examples, very special constitutional process of establishing state independence, but also the process of its international recognition. The specificity of the relationship between the Decision of October 8, 1991 and the Constitutional Decision on the Sovereignty and Independence of the Republic of Croatia of June 25, 1991 has preoccupied many legal theorists, historians and even politicians for almost 30 years. The authors of the paper do not intend to give a definitive or compelling judgment on the issues presented. Rather, they want to contribute to a better understanding of the views on this Decision and place it in the historical framework. They present most of the previous legal and doctrinal views, the positions of international and national jurisprudence, which, however, support the thesis that on October 8, 1991, the Republic of Croatia received the entire content of subjectivity under international law, which will be recognized at the beginning of 1992.

Key words: *Constitution of the independent and sovereign Republic of Croatia 1990-1995, State as a subject of international law, Succession of states, The Yugoslav crisis, History of the press*